DEDDF TOMENNI MWYNGLODDIAU A CHWARELI NAS DEFNYDDIR (CYMRU) 2025

NODIADAU ESBONIADOL

CYFLWYNIAD

1. Mae'r Nodiadau Esboniadol hyn ar gyfer Deddf Tomenni Mwyngloddiau a Chwareli Nas Defnyddir (Cymru) a basiwyd gan Senedd Cymru ar 15 Gorffennaf 2025 ac a gafodd y Cydsyniad Brenhinol ar 11 Medi 2025. Fe'u lluniwyd gan Grŵp Newid Hinsawdd a Materion Gwledig Llywodraeth Cymru er mwyn cynorthwyo'r sawl sy'n darllen y Ddeddf. Dylid darllen y Nodiadau Esboniadol ar y cyd â'r Ddeddf, ond nid ydynt yn rhan ohoni.

CRYNODEB A'R CEFNDIR POLISI

2. Mae dros 2,500 o domenni glo nas defnyddir yng Nghymru, yn bennaf yng nghymoedd y De. Ym mis Chwefror 2020, yn dilyn stormydd Ciara a Dennis, cafwyd cyfres o dirlithriadau tomenni glo yng Nghymru, gan gynnwys tirlithriad mawr o domen nas defnyddir yn Tylorstown a achosodd i dros 60,000 tunnell o falurion ddisgyn i Afon Rhondda Fach. Mae'r tirlithriadau hyn yn dangos y risgiau posibl i gymunedau a berir gan domenni nas defnyddir.

3. Sefydlodd Prif Weinidog Cymru, Mark Drakeford AS, y Tasglu Diogelwch Tomenni Glo ddechrau 2020. Cafodd y tasglu raglen eang o waith gan gynnwys nodi lleoliad a statws yr holl domenni glo nas defnyddir yng Nghymru; sefydlu rhaglen o arolygu a chynnal a chadw tomenni glo; sicrhau bod deddfwriaeth yn addas at y diben, a datblygu blaenraglen i gyweirio tomenni glo nas defnyddir i fynd i'r afael â materion sefydlogrwydd hirdymor.

4. Er mwyn cefnogi'r rhaglen diogelwch tomenni glo, mae Llywodraeth Cymru wedi dyrannu £102 miliwn mewn buddsoddiad cyfalaf yn ystod tymor y Senedd hon i gefnogi awdurdodau lleol i wneud gwaith cynnal a chadw a chyweirio ar domenni glo.

5. Ym mis Hydref 2020, gwahoddodd Llywodraeth Cymru Gomisiwn y Gyfraith i werthuso'r ddeddfwriaeth gyfredol ac i ystyried opsiynau ar gyfer deddfwriaeth newydd i sicrhau system reoleiddio gadarn, integredig a diogel yn y dyfodol, sy'n mabwysiadu dull unffurf o ran arolygu, cynnal a chadw a chadw cofnodion ynghylch tomenni glo. Cyflwynodd y Comisiwn ei adroddiad ar 24 Mawrth 2022. Gwnaeth nifer o argymhellion gan gynnwys creu un awdurdod goruchwylio, llunio cofrestr tomenni glo, ac argymhellion yn ymwneud ag arolygu a chynnal a chadw tomenni glo yn barhaus.

6. Cyhoeddwyd Papur Gwyn Diogelwch Tomenni Glo (Cymru) , a oedd yn ymgynghori ar gynigion y Bil, gan Lywodraeth Cymru ar 12 Mai 2022. Tynnodd ar argymhellion Comisiwn y Gyfraith a dadansoddiad pellach a wnaed gan Lywodraeth Cymru. Cyhoeddwyd ymatebion i ymgynghoriad y Papur Gwyn ym mis Tachwedd 2022. Gofynnodd y Papur Gwyn pa un a ddylai'r cynigion ar gyfer y Bil fod yn gymwys i domenni glo a thomenni nad ydynt yn domenni glo (er enghraifft tomenni sy'n cynnwys gwastraff o ddiwydiant cloddio metel Cymru). Roedd y mwyafrif o'r ymatebion (88%) yn cytuno. Felly, mae darpariaethau'r Ddeddf yn gymwys i domenni glo a thomenni nad ydynt yn domenni glo. Dylid nodi yr amcangyfrifir bod dros 20,000 o domenni nas defnyddir (nad ydynt yn domenni glo) yng Nghymru.

7. Roedd consensws eang o'r ymgynghoriadau a gynhaliwyd nad oedd y ddeddfwriaeth bresennol sy'n ymwneud â thomenni glo nas defnyddir, sef Deddf Mwyngloddiau a Chwareli (Tomenni) 1969 ("Deddf 1969"), bellach yn addas at y diben. Roedd wedi ei deddfu ar adeg pan oedd gan Gymru ddiwydiant glo gweithredol. O ganlyniad, nid oedd wedi ei chynllunio ar gyfer rheoli tomenni glo nas defnyddir ac nid yw'n mynd i'r afael â hynny yn ddigonol. O ganlyniad, mae'r Ddeddf yn datgymhwyso Rhan 2 o Ddeddf 1969 i awdurdodau lleol yng Nghymru, ac felly, nid yw Rhan 2 yn gymwys mewn perthynas â thomenni nas defnyddir sydd wedi eu lleoli'n gyfan gwbl yng Nghymru.

8. Nod y Ddeddf yw lleihau'r tebygolrwydd o dirlithriadau ar domenni glo a thomenni nad ydynt yn domenni glo nad defnyddir drwy sefydlu corff cyhoeddus newydd a fydd â swyddogaethau mewn perthynas ag asesu, cofrestru, monitro a rheoli tomenni nas defnyddir.

9. I grynhoi, mae'r Ddeddf:
   (a) yn sefydlu Awdurdod Tomenni Nas Defnyddir Cymru ("yr Awdurdod") fel corff corfforedig. Rhaid i'r Awdurdod gyflawni ei swyddogaethau o dan y Ddeddf gyda golwg ar sicrhau nad yw tomenni nas defnyddir yn bygwth lles pobl oherwydd eu hansefydlogrwydd,
   (b) yn gwneud darpariaeth ar gyfer asesu, cofrestru a monitro tomenni nas defnyddir,
   (c) yn cynnwys darpariaethau sy'n galluogi'r Awdurdod i ddelio ag ansefydlogrwydd tomen a bygythiadau i sefydlogrwydd tomen. Mae hyn yn cynnwys pwerau i'w gwneud yn ofynnol i berchennog ar dir gynnal gweithrediadau ac i'r Awdurdod gynnal gweithrediadau ei hun, a darpariaethau cysylltiedig mewn perthynas â thaliadau mewn cysylltiad â gweithrediadau o'r fath,
   (d) yn cynnwys darpariaethau atodol gan gynnwys pwerau mynediad i'r Awdurdod, darpariaethau rhannu gwybodaeth a phwerau i wneud gwybodaeth yn ofynno, ac
   (e) yn creu troseddau cysylltiedig i gefnogi gorfodi'r drefn.

10. Mae'r Ddeddf yn cynnwys 93 o adrannau a thair Atodlen.

SYLWADAU AR YR ADRANNAU
RHAN 1 – AWDURDOD TOMENNI NAS DEFNYDDIR CYMRU.
Trosolwg o Ran 1

11. Mae Rhan 1 o'r Ddeddf yn cynnwys adrannau 1 i 5 sy'n sefydlu'r Awdurdod; yn cyflwyno Atodlen 1, sy'n gwneud darpariaethau pellach ynghylch yr Awdurdod; yn amlinellu sut y mae rhaid i'r Awdurdod arfer ei swyddogaethau o dan y Ddeddf ac yn gwneud darpariaeth ynghylch swyddogaethau cyffredinol ac atodol yr Awdurdod.

Adran 1 - Awdurdod Tomenni Nas Defnyddir Cymru

12. Mae adran 1 yn sefydlu Awdurdod Tomenni Nas Defnyddir Cymru. Fe'i sefydlir fel corff corfforedig sy'n golygu ei fod yn gorff sydd â'i hawliau cyfreithiol a'i gyfrifoldebau cyfreithiol ei hun ac sydd, er enghraifft, yn gallu ymrwymo i gontractau. Drwy gydol y Ddeddf, mae cyfeiriadau at "yr Awdurdod" yn gyfeiriadau at y corff hwnnw.

13. Mae is-adran (3) yn cyflwyno Atodlen 1 sy'n gwneud darpariaeth bellach ynghylch yr Awdurdod.

Atodlen 1 - Awdurdod Tomenni Nas Defnyddir Cymru

14. Mae Atodlen 1 yn gwneud darpariaeth ynghylch cyfansoddiad a threfniadau gweithredol yr Awdurdod. O dan adran 92, daw adran 1 i rym ar 1 Ebrill 2027, felly sefydlir yr Awdurdod fel corff corfforedig ar y dyddiad hwnnw. Daw Atodlen 1 i rym ar 1 Ebrill 2027 hefyd (adran 92(2)).

15. Mae paragraff 2 yn darparu y bydd gan yr Awdurdod rhwng 4 a 6 aelod anweithredol, a benodir gan Weinidogion Cymru, gan gynnwys aelod-gadeirydd. Caniateir penodi un o'r aelodau hyn yn ddirprwy aelod-gadeirydd.

16. Bydd aelodaeth yr Awdurdod hefyd yn cynnwys y person a benodir o dan baragraff 6 fel ei brif weithredwr. Bydd y prif weithredwr cyntaf yn cael ei benodi gan Weinidogion Cymru, gyda phrif weithredwyr dilynol yn cael eu penodi gan yr aelodau anweithredol. Yn unol â pharagraff 15, y prif weithredwr yw swyddog cyfrifyddu'r Awdurdod. Mae cyfrifoldebau'r swyddog cyfrifyddu ynghylch cyfrifon a chyllid yr Awdurdod fel y'u pennir gan Weinidogion Cymru.

17. Mae paragraff 2(1)(d) yn darparu bod rhaid i'r prif weithredwr a'r aelodau anweithredol benodi o leiaf un ond dim mwy na dau aelod i'r Awdurdod o blith staff yr Awdurdod. Gelwir yr aelodau hyn, ynghyd â'r prif weithredwr, yn aelodau gweithredol (paragraff 2(3)(b)). Mae paragraff 2(4) yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i ddiwygio nifer yr aelodau a benodir i'r Awdurdod, ond rhaid i nifer yr aelodau anweithredol fod yn uwch na nifer yr aelodau gweithredol bob amser er mwyn hybu trosolwg annibynnol o arfer swyddogaethau'r Awdurdod.

18. Ymhlith pethau eraill, bydd gan yr Awdurdod y pŵer o dan Atodlen 1 i benodi staff ac i sefydlu pwyllgorau ac is-bwyllgorau. Bydd yn ofynnol i'r Awdurdod wneud rheolau sy'n rheoleiddio ei weithdrefn a gweithdrefn unrhyw un neu ragor o'i bwyllgorau neu is-bwyllgorau.

19. Mae Atodlen 1 hefyd yn nodi'r gofynion adrodd ar gyfer yr Awdurdod. Mae paragraff 19 yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i lunio a chyhoeddi cynllun corfforaethol ar gyfer pob cyfnod cynllunio. Mae paragraff 19(2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r cynllun corfforaethol nodi sut y mae'r Awdurdod yn bwriadu cyflawni ei swyddogaethau o dan y Ddeddf yn ystod y cyfnod cynllunio.

20. Bydd y cyfnod cynllunio cyntaf yn gyfnod o 3 blynedd gan ddechrau ag 1 Hydref 2027. Bydd cyfnodau cynllunio dilynol hefyd mewn cylchoedd 3 blynedd. Rhaid cyflwyno'r cynllun corfforaethol ar gyfer cyfnod cynllunio i Weinidogion Cymru i'w gymeradwyo cyn i'r cyfnod cynllunio ddechrau. Cyn cyflwyno'r cynllun corfforaethol i'w gymeradwyo, rhaid i'r Awdurdod ymgynghori â'r personau hynny y mae'n ystyried eu bod yn briodol.

21. Mae paragraff 20 yn nodi dyletswyddau'r Awdurdod mewn perthynas â llunio a chyhoeddi adroddiad blynyddol ar arfer ei swyddogaethau yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol. Rhaid anfon copi o'r adroddiad at Weinidogion Cymru, a rhaid i Weinidogion Cymru osod copi gerbron Senedd Cymru.

22. Mae Rhan 8 o'r Atodlen yn gwneud mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol i ddeddfwriaeth sylfaenol bresennol mewn cysylltiad â sefydlu'r Awdurdod.

Adran 2 - Yr Awdurdod yn arfer ei swyddogaethau

23. Mae is-adran (1) yn darparu bod rhaid i'r Awdurdod arfer ei swyddogaethau o dan y Ddeddf gyda golwg ar sicrhau nad yw tomenni nas defnyddir yn bygwth lles pobl oherwydd eu hansefydlogrwydd. Mae is-adran (2) hefyd yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i hybu safonau uchel mewn perthynas â rheoli tomenni nas defnyddir a bygythiadau i'w sefydlogrwydd wrth arfer ei swyddogaethau. Diffinnir ystyr "bygythiad i les pobl" yn adran 87.

24. Er enghraifft, gallai fod bygythiad i les pobl pe bai tomen nas defnyddir a leolir ger ardal breswyl yn mynd yn ansefydlog a lle gallai unrhyw lithriad sy'n deillio o ansefydlogrwydd arwain at farwolaeth pobl, salwch neu anaf difrifol i bobl neu ddifrod difrifol i eiddo.

25. Yn yr un modd, gallai bygythiad i les pobl fodoli lle gallai methiant tomen nas defnyddir, oherwydd ansefydlogrwydd, rwystro cwrs dŵr ac arwain at fygythiad llifogydd canlyniadol i les pobl.

26. Gallai bygythiad o'r fath fodoli lle gallai llithriad tomen nas defnyddir oherwydd ansefydlogrwydd rwystro priffordd ac achosi tarfu difrifol ar gyfleusterau ar gyfer trafnidiaeth.

27. Yn yr un modd, gallai bygythiad i les pobl fodoli pan fo tomen nas defnyddir sydd wedi ei lleoli ger llinellau a pheilonau pŵer trydanol yn mynd yn ansefydlog a lle gallai unrhyw symudiad tir oherwydd ansefydlogrwydd arwain at darfu difrifol ar gyflenwi ynni.

Adran 3 – Gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy

28. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod ddarparu unrhyw wybodaeth, cyngor neu gynhorthwy i Weinidogion Cymru ynghylch unrhyw un neu ragor o'i swyddogaethau fel y bo'n ofynnol gan Weinidogion Cymru. Er enghraifft, gallai Gweinidogion Cymru ofyn i'r Awdurdod am wybodaeth sy'n ymwneud â nifer yr hysbysiadau o dan Ran 3 a ddyroddwyd gan yr Awdurdod mewn perthynas â thomenni categori 1 o fewn cyfnod penodol. Mae is-adran (2) yn darparu nad oes rhaid i'r Awdurdod aros am archiad gan Weinidogion Cymru, a chaiff, ar ei gymhelliad ei hun, roi gwybodaeth, cyngor neu gynhorthwy i Weinidogion Cymru mewn cysylltiad ag unrhyw fater sy'n berthnasol i'w swyddogaethau o dan y Ddeddf hon neu unrhyw un neu ragor o'i swyddogaethau eraill.

29. Yn unol ag is-adran (5), diffinnir "cynhorthwy" at ddibenion yr adran hon i gynnwys cynnal gweithrediadau ar dir: er enghraifft, gwaith i atgyfnerthu wal gynnal ar domen nas defnyddir.

30. Mae is-adran (3) yn darparu y caiff yr Awdurdod hefyd roi gwybodaeth neu gyngor i unrhyw berson arall (ac eithrio Gweinidogion Cymru) ar unrhyw fater sy'n ymwneud â thomen nas defnyddir benodol neu i domenni nas defnyddir yn gyffredinol, neu roi cynorthwy iddynt â'r mater hwnnw. Mae is-adran (4) yn rhoi pŵer i'r Awdurdod i godi ffi am ddarparu cynhorthwy o'r fath o dan is-adran (3). Mae hyn yn golygu, er enghraifft, y gallai'r Awdurdod godi tâl ar awdurdod lleol yn Lloegr am ddarparu cyngor a chynhorthwy gyda materion yn ymwneud â thomen nas defnyddir yn ei ardal, os yw'r domen honno'n mynd ar draws y ffin rhwng Cymru a Lloegr.

31. Gan fod yr Awdurdod yn awdurdod cyhoeddus, bydd egwyddorion cyfraith gyhoeddus yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw ffioedd a godir ganddo fod yn rhesymol.

Adran 4 - Cynhorthwy ariannol

32. Mae is-adran (1) yn galluogi'r Awdurdod i roi cynhorthwy ariannol i unrhyw berson mewn cysylltiad â gwariant perthnasol. Mae is-adran (2) yn diffinio "gwariant perthnasol" at ddibenion y ddarpariaeth hon.

33. O dan yr adran hon, caniateir rhoi cynhorthwy ariannol, er enghraifft, i unigolion, awdurdodau cyhoeddus neu gorfforaethau. Yn ymarferol, mae'r mathau o gynhorthwy ariannol y rhagwelir y bydd yr Awdurdod yn eu darparu yn cynnwys rhoi grant i ariannu gwaith cynnal a chadw sy'n hanfodol er mwyn sicrhau diogelwch a gwaith cyweirio i leihau bygythiadau i les pobl.

Adran 5 – Pwerau ategol

34. Mae adran 5 yn darparu y caiff yr Awdurdod wneud unrhyw beth y bwriedir iddo hwyluso arfer ei swyddogaethau, neu sy'n ffafriol i'w harfer neu'n ddeilliadol i'w harfer. Mae hyn yn sicrhau, yn ogystal â'r pwerau penodol a roddir i'r Awdurdod i gyflawni ei swyddogaethau craidd o dan y Ddeddf, fod hefyd ganddo'r pwerau sydd eu hangen arno i allu gweithredu'n effeithiol, er enghraifft i ymrwymo i gontractau, neu i gaffael tir i ddarparu llety ar gyfer ei staff neu le ar gyfer ei gyfarpar.

35. Mae is-adran (2) yn gosod cyfyngiad ar allu'r Awdurdod i gael benthyg arian. Ni chaniateir iddo gael benthyg arian ond oddi wrth Weinidogion Cymru.

RHAN 2 ASESU, COFRESTRU A MONITRO TOMENNI NAS DEFNYDDIR
PENNOD 1 - COFRESTR TOMENNI NAS DEFNYDDIR
Trosolwg o Bennod 1

36. Mae Pennod 1 yn gwneud darpariaeth sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod lunio a chadw cofrestr o domenni nas defnyddir; yn pennu'r meini prawf ar gyfer cofrestru a chynnwys y gofrestr; yn rhoi hawl i'r cyhoedd i gael gweld y gofrestr ac yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i fonitro'r tomenni nas defnyddir yn y gofrestr.

Adrannau 6 a 7 - Dyletswydd i lunio a chadw cofrestr a'r meini prawf ar gyfer cofrestru

37. Mae adran 6(1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i lunio a chadw cofrestr electronig o domenni nas defnyddir y mae wedi penderfynu eu bod (a) yn peri bygythiad i les pobl oherwydd ansefydlogrwydd neu (b) y gallent beri bygythiad o'r fath pe bai ansefydlogrwydd.

38. Mae'r broses ar gyfer cynnwys tomenni nas defnyddir yn y gofrestr, neu eu dileu o'r gofrestr, wedi ei nodi ym Mhennod 3.

39. Mae adran 7 yn nodi'r meini prawf ar gyfer cofrestru tomen nas defnyddir.

40. Mae'r meini prawf ar gyfer cofrestru wedi eu bodloni os yw naill ai adran 7(a) neu (b) wedi ei bodloni mewn perthynas â thomen nas defnyddir benodol. Felly, nid oes angen i domen nas defnyddir fod yn ansefydlog ar adeg yr asesiad i'w chynnwys yn y gofrestr. Rhaid ei chynnwys hefyd os gallai beri bygythiad i les pobl (a ddiffinnir yn adran 87 ac a eglurir ym mharagraffau 330 - 331) pe bai'n mynd yn ansefydlog.

Adran 8 - Cynnwys y gofrestr

41. Mae is-adran (1) yn darparu bod rhaid i'r gofrestr electronig y mae'r Awdurdod o dan ddyletswydd i'w llunio a'i chynnal o dan adran 6, ar gyfer pob tomen gofrestredig, gynnwys map sy'n nodi ardal y domen. Yn ogystal, rhaid i'r gofrestr gynnwys yr wybodaeth a restrir yn is-adran (2).

42. Mae is-adran (2) yn nodi'r hyn y mae rhaid ei gynnwys mewn cofnod am domen nas defnyddir yn y gofrestr. Mae hyn yn cynnwys rhif adnabod unigryw a roddir gan yr Awdurdod i'r domen (er enghraifft, gallai hyn fod yn gyfeirnod megis T28703). Mae is-adran (2)(f) yn darparu bod rhaid i gofnod yn y gofrestr gynnwys unrhyw wybodaeth ychwanegol a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru. Mae is-adran (3) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i ymgynghori â'r Awdurdod cyn gwneud rheoliadau o'r fath.

43. Mae is-adran (4) yn darparu na chaiff yr Awdurdod newid yr ardal sydd wedi ei mapio ar gyfer tomen nas defnyddir neu newid y categori sydd wedi ei ddyfarnu i domen ond yn unol â darpariaethau Pennod 5.

Adran 9 - Caniatáu i'r cyhoedd weld y gofrestr

44. Mae adran 9 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod gyhoeddi'r mapiau a'r wybodaeth yn y gofrestr, ac eithrio gwybodaeth a bennir drwy reoliadau a wneir o dan adran 8(2)(f), sef gwybodaeth nad oes rhaid iddi gael ei chyhoeddi. Yn unol ag adran 72, pan fo'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod gyhoeddi unrhyw beth, mae hyn yn golygu bod rhaid iddo gael ei gyhoeddi ar y wefan (neu gyfleuster electronig arall) y mae'n ofynnol i'r Awdurdod ei sefydlu a'i chynnal neu ei gynnal o dan adran 71, a chaniateir ei gyhoeddi hefyd mewn unrhyw fodd arall y mae'r Awdurdod yn ystyried ei fod yn briodol.

Adran 10 - Dyletswydd i fonitro tomenni cofrestredig

45. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i fonitro sefydlogrwydd, a bygythiadau i sefydlogrwydd, pob tomen nas defnyddir yn y gofrestr.

46. Er mwyn cyflawni ei ddyletswydd monitro mewn perthynas â thomen nas defnyddir categori 1, mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod arolygu'r domen o fewn 6 mis ar ôl i'r domen gael ei chofnodi yn y gofrestr fel tomen categori 1, ac arolygu'r domen ddwywaith wedyn o fewn y cyfnod o 12 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y cwblheir yr arolygiad cyntaf. Wedi hynny, mae'n ofynnol i'r Awdurdod arolygu'r domen ddwywaith o fewn pob cyfnod dilynol o 12 mis.

47. Er mwyn cyflawni ei ddyletswydd monitro mewn perthynas â thomen nas defnyddir categori 2, mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod arolygu'r domen o fewn 12 mis ar ôl i'r domen gael ei chofnodi yn y gofrestr fel tomen categori 2, ac arolygu'r domen unwaith wedyn o fewn y cyfnod o 12 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y cwblheir yr arolygiad cyntaf. Wedi hynny, rhaid i'r Awdurdod arolygu'r domen unwaith o fewn pob cyfnod dilynol o 12 mis.

48. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff yr Awdurdod gynnal unrhyw weithgareddau monitro eraill (gan gynnwys arolygiadau ychwanegol) y mae'n ystyried eu bod yn briodol mewn perthynas â thomen nas defnyddir categori 1 neu gategori 2. Gallai gweithgareddau monitro eraill, er enghraifft, gynnwys defnyddio synhwyro o bell i ganfod symudiad tir.

49. Mae is-adran (5) yn darparu y caiff yr Awdurdod, er mwyn cyflawni ei ddyletswydd o dan is-adran (1) mewn perthynas â thomenni nas defnyddir categori 3 neu gategori 4, gynnal unrhyw arolygiadau neu weithgareddau monitro eraill y mae'n ystyried eu bod yn briodol.

50. Mae is-adran (6) yn darparu'r pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i ddiwygio is-adran (2) neu (3) –
    (a) i newid unrhyw gyfnod o amser, y cyfeirir ato yn yr is-adrannau hynny, y mae rhaid cynnal arolygiad neu arolygiadau (yn ôl y digwydd) ynddo;
    (b) i newid, mewn perthynas ag unrhyw gyfnod o'r fath, nifer yr arolygiadau y mae'n ofynnol i'r Awdurdod eu cynnal.

51. Mae adran 74(1)(b) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i ddyroddi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer ei swyddogaethau o dan adran 10. Yn unol ag is-adran (3) o'r adran honno, rhaid i'r Awdurdod roi sylw i ganllawiau o'r fath wrth arfer ei swyddogaethau monitro.

PENNOD 2 – ASESU TOMENNI NAS DEFNYDDIR

Adran 11 - Trosolwg

52. Mae adran 11 yn rhoi trosolwg o gynnwys Pennod 2.

Adrannau 12 a 15 - Ystyr "asesiad rhagarweiniol" ac "asesiad llawn"

53. Mae adran 12 yn diffinio "asesiad rhagarweiniol" at ddibenion Pennod 2. Yn unol ag adran 74(1)(c), rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer ei swyddogaethau o dan Bennod 2 o Ran 2 (asesiadau rhagarweiniol ac asesiad llawn o domenni gan yr Awdurdod). Rhagwelir y bydd y canllawiau yn datgan y dylai asesiad rhagarweiniol fod ar ffurf arolygiad bwrdd gwaith sy'n edrych ar faterion megis uchder a chyfaint tomen nas defnyddir, ei hagosrwydd at dderbynyddion sensitif (megis tai, seilwaith ac ati), unrhyw wybodaeth am hanes y domen a allai fod yn berthnasol o ran ei sefydlogrwydd ac adroddiadau arolygu neu strwythurol sy'n bodoli eisoes.

54. Mae adran 15 yn diffinio ystyr "asesiad llawn" o domen nas defnyddir at ddibenion Pennod 2. Mae'r diffiniad yn cyfeirio at y meini prawf ar gyfer cofrestru, a ddisgrifir yn adran 7. Yn unol ag adran 74(1)(c), rhaid i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer ei swyddogaethau o dan Bennod 2 o Ran 2 (asesiadau rhagarweiniol ac asesiad llawn o domenni gan yr Awdurdod). Rhagwelir y bydd y canllawiau yn datgan y dylai asesiad llawn gynnwys arolygiad ffisegol o'r domen nas defnyddir gan berson sy'n meddu ar gymwysterau addas.

55. Ni chaniateir cynnal asesiad llawn ond ar ôl cynnal asesiad rhagarweiniol.

Adran 13 - Asesiadau rhagarweiniol o'r holl domenni nas defnyddir

56. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i (a) cynnal asesiad rhagarweiniol mewn perthynas â phob tomen nas defnyddir yng Nghymru, a (b) llunio a chyhoeddi adroddiad ar bob asesiad.

57. Mae is-adran (2) yn galluogi'r Awdurdod i gyhoeddi adroddiad ar ffurf olygedig os yw'r Awdurdod yn ystyried ei bod yn angenrheidiol gwneud hynny er mwyn osgoi datgelu gwybodaeth yn groes i unrhyw waharddiad a osodir gan ddeddfiad neu reol gyfreithiol. Gallai golygu, er enghraifft, beri bod data personol megis enw, cyfeiriad neu fanylion cyswllt yn cael eu dileu.

58. Mae tua 2,500 o domenni glo nas defnyddir yng Nghymru, ac amcangyfrifir bod dros 20,000 o domenni nas defnyddir eraill (h.y. tomenni nad ydynt yn domenni glo) yng Nghymru. Ni ellir asesu pob tomen nas defnyddir ar unwaith. O ganlyniad, mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod lunio rhaglen waith sy'n nodi ei ddull arfaethedig o gynnal yr asesiadau rhagarweiniol sy'n ofynnol gan adran 13, ac amserlen ar gyfer gwneud hynny.

59. Rhagwelir y bydd y rhaglen waith yn cael ei datblygu fel mai'r tomenni nas defnyddir (p'un a ydynt yn lo ai peidio) y gwyddys eu bod ar hyn o bryd yn peri'r bygythiad mwyaf i les pobl fydd y cyntaf i gael asesiad rhagarweiniol. O ran tomenni glo nas defnyddir, bydd penderfyniadau ar flaenoriaethu asesiad rhagarweiniol yn seiliedig ar ddata presennol gan yr Awdurdod Glo.

60. Mae is-adrannau (4) i (9) yn gwneud darpariaeth bellach ynghylch y rhaglen waith y mae'n ofynnol i'r Awdurdod ei llunio. Yn benodol, rhaid i'r Awdurdod anfon y rhaglen waith gyntaf at Weinidogion Cymru i'w chymeradwyo o fewn 12 mis ar ôl i adran 13 ddod i rym. Gall Gweinidogion Cymru gymeradwyo'r rhaglen a gyflwynir iddynt gan yr Awdurdod, neu gallant ei haddasu cyn ei chymeradwyo. Rhaid i'r Awdurdod gyhoeddi'r rhaglen. Caiff yr Awdurdod ddiwygio ei raglen gyhoeddedig, yn ddarostyngedig i gymeradwyaeth Gweinidogion Cymru. Os yw'n gwneud hynny, rhaid cyhoeddi'r rhaglen ddiwygiedig cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

61. Yn unol ag adran 72, pan fo'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod gyhoeddi unrhyw beth, mae hyn yn golygu bod rhaid iddo gael ei gyhoeddi ar y wefan (neu gyfleuster electronig arall) y mae'n ofynnol i'r Awdurdod ei sefydlu a'i chynnal neu ei gynnal o dan adran 71, a chaniateir ei gyhoeddi hefyd mewn unrhyw fodd arall y mae'r Awdurdod yn ystyried ei fod yn briodol.

Adran 14 – Asesiadau rhagarweiniol ychwanegol

62. Bydd amgylchiadau pan fo'r Awdurdod wedi cynnal asesiad rhagarweiniol o domen nas defnyddir ac wedi penderfynu nad yw'n bodloni'r meini prawf ar gyfer ei chynnwys yn y gofrestr. Rhaid cynnal asesiad rhagarweiniol ychwanegol a rhaid i'r Awdurdod lunio a chyhoeddi adroddiad ar yr asesiad hwnnw, cyn gynted ag y bo'n ymarferol, os yw'r Awdurdod yn ystyried bod asesiad o'r fath yn angenrheidiol mewn perthynas â'r domen berthnasol: (a) oherwydd newid mewn amgylchiadau; neu (b) oherwydd bod gwybodaeth ar gael na chafodd ei hystyried pan gynhaliwyd yr asesiad blaenorol. Fel ag yn achos adroddiadau ar asesiadau rhagarweiniol o dan adran 13, caiff yr Awdurdod gyhoeddi'r adroddiad ar ffurf olygedig.

63. Enghraifft o newid mewn amgylchiadau fyddai adeiladu ystad dai neu briffordd ger tomen nas defnyddir, a allai fygwth sefydlogrwydd y domen nas defnyddir. Enghraifft o wybodaeth newydd yw gwybodaeth nad oedd ar gael o'r blaen gan berchennog neu feddiannydd y domen nas defnyddir sy'n amlygu, er enghraifft, dystiolaeth o gynnydd o ran dŵr ffo o dir cyfagos a allai beri bygythiad i sefydlogrwydd y domen nas defnyddir.

Adran 16 – Asesiad llawn o domen anghofrestredig

64. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i gynnal asesiad llawn o domen nas defnyddir anghofrestredig os yw'n ymddangos i'r Awdurdod, ar sail asesiad rhagarweiniol o dan naill ai adran 13 neu 14, y gellir bodloni'r meini prawf ar gyfer cofrestru'r domen. Rhaid i'r Awdurdod lunio a chyhoeddi adroddiad ar yr asesiad.

65. Mae is-adran (2) yn galluogi'r Awdurdod i gyhoeddi adroddiad ar ffurf olygedig os yw'r Awdurdod yn ystyried ei bod yn angenrheidiol gwneud hynny er mwyn osgoi datgelu gwybodaeth yn groes i unrhyw waharddiad a osodir gan ddeddfiad neu reol gyfreithiol. Gallai golygu, er enghraifft, beri bod data personol megis enw, cyfeiriad neu fanylion cyswllt yn cael eu dileu.

Adran 17 - Asesiad llawn o domen gofrestredig

66. Mae adran 17 yn darparu bod rhaid cynnal asesiad llawn ychwanegol a rhaid i'r Awdurdod lunio a chyhoeddi adroddiad ar yr asesiad hwnnw, cyn gynted ag y bo'n ymarferol, os yw'r Awdurdod yn ystyried bod asesiad o'r fath yn angenrheidiol mewn perthynas â'r domen berthnasol: (a) oherwydd newid mewn amgylchiadau; neu (b) oherwydd bod gwybodaeth ar gael nas ystyriwyd pan gynhaliwyd asesiad llawn ddiwethaf mewn perthynas â'r domen. Fel ag yn achos adroddiadau ar asesiad llawn o domen anghofrestredig o dan adran 16, caiff yr Awdurdod gyhoeddi'r adroddiad ar ffurf olygedig.

67. Gall yr Awdurdod, er enghraifft, benderfynu cynnal asesiad llawn ychwanegol o domen nas defnyddir sydd eisoes yn y gofrestr os yw'n cael gwybod bod seilwaith draenio o dan y domen wedi dymchwel ers i'r domen gael ei hasesu'n llawn ddiwethaf. Yn yr un modd, gall yr Awdurdod benderfynu cynnal asesiad llawn o domen gofrestredig os yw'n derbyn gwybodaeth sy'n awgrymu nad yw'r domen bellach yn bodloni'r meini prawf ar gyfer cofrestru.

Adran 18 – Hysbysiad o fwriad i gynnal asesiad llawn

68. Cyn cynnal asesiad llawn mewn perthynas â thomen nas defnyddir, mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i roi hysbysiad i bob perchennog a phob meddiannydd ar dir y mae angen mynd arno at ddibenion yr asesiad.

69. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu y bydd angen rhoi hysbysiad i bob perchennog a phob meddiannydd ar y domen nas defnyddir. Yn ogystal, pan na ellir cyrchu'r domen nas defnyddir yn uniongyrchol o briffordd gyhoeddus, bydd hefyd angen hysbysu perchnogion a meddianwyr ar unrhyw dir y bydd angen i'r Awdurdod ei groesi i gael mynediad i'r domen nas defnyddir. Rhoddir hysbysiad hefyd i berchnogion a meddianwyr ar dir ger y domen nas defnyddir, os oes angen mynediad i'r tir hwnnw fel rhan o'r asesiad llawn: er enghraifft, i asesu pa un a oes unrhyw ryngddibyniaethau rhwng tomenni neu i ystyried pa un a yw'r meini prawf ar gyfer cofrestru (o dan adran 7) wedi eu bodloni.

70. Diffinnir "perchennog" ar dir at ddibenion y Ddeddf yn adran 88 i olygu'r person sy'n berchen ar y teitl rhydd-ddaliadol i'r tir neu sydd â thenantiaeth cyfnod penodol sydd ag o leiaf blwyddyn ar ôl ac nad yw'n gyfnod morgais. Mae hyn yn golygu nad yw banciau a chymdeithasau adeiladu sy'n dal morgais ar ddarn o dir yn cael eu hystyried yn berchnogion at ddibenion y Ddeddf. Mae adran 88(b) yn darparu nad yw person sydd â buddiant rifersiynol mewn tir a fydd ond yn cael ei wireddu pan ddaw tenantiaeth o'r fath i ben i gael ei ystyried yn berchennog at ddibenion y Ddeddf.

71. Bydd y "perchennog" ar y tir, mewn llawer o achosion, yn feddiannydd ar y tir hefyd. Fodd bynnag, bydd achosion pan fo personau ac eithrio'r "perchennog" yn meddiannu'r tir: er enghraifft, bersonau sydd â thrwydded i feddiannu'r tir, neu bersonau sydd â thenantiaethau cyfnodol neu denantiaethau sydd â llai na blwyddyn ar ôl. Pan felly, bydd rhaid rhoi hysbysiad i'r personau hynny hefyd.

72. Mae is-adran (2) yn disgrifio'r hyn y mae rhaid ei gynnwys mewn hysbysiad a roddir o dan adran 18(1). Ymhlith pethau eraill, rhaid i'r hysbysiad bennu'r dyddiad y gallai fod angen mynediad i'r tir. Ni chaiff y dyddiad sydd i'w bennu fod yn llai nag 14 o ddiwrnodau ar ôl y dyddiad y rhoddir yr hysbysiad. Felly, os rhoddir hysbysiad ar 1 Tachwedd, ni chaniateir ceisio mynediad tan 15 Tachwedd.

73. Rhaid i'r hysbysiad hefyd ddatgan y gall yr Awdurdod wneud cais am warant i fynd ar dir (yn unol ag adran 67) os gwrthodir mynediad. Nid yw'r gofyniad hwn yn gymwys os yw'r tir o dan sylw yn dir y Goron, oherwydd ni chaniateir gwneud cais am warant i fynd ar dir y Goron. Diffinnir tir y Goron yn adran 89(2).

Adran 19 – Hysbysiad o gasgliadau asesiad llawn

74. Pan fo'r Awdurdod yn llunio adroddiad ar asesiad llawn mewn perthynas â thomen nas defnyddir, rhaid iddo, cyn gynted ag y bo'n ymarferol, roi hysbysiad ynghylch casgliadau'r adroddiad i bob perchennog a phob meddiannydd ar y tir y mae'r domen wedi ei lleoli arno.

PENNOD 3 – COFRESTRU A DADGOFRESTRU TOMENNI NAS DEFNYDDIR

Trosolwg o Bennod 3

75. Mae Pennod 3 yn nodi'r broses y mae rhaid i'r Awdurdod ei dilyn pan fo'n bwriadu cofrestru tomen neu ddileu tomen o'r gofrestr.

Adran 20 – Cynnig i gofrestru tomen

76. Pan ddaw'r Awdurdod i'r casgliad bod y meini prawf ar gyfer cofrestru tomen (adran 7) yn cael eu bodloni ar sail adroddiad asesiad llawn (adran 16), mae adran 20 yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i roi "hysbysiad o gofrestriad arfaethedig" i'r personau a restrir yn adran 20(2)(a) a (b).

77. At ddibenion is-adran (2)(b), caiff personau sydd ag ystad neu fuddiant yn y tir nad ydynt yn berchnogion (fel y'u diffinnir yn adran 88 o'r Ddeddf) na meddianwyr ar y tir gynnwys, er enghraifft, y rhai hynny sydd â hawddfraint dros y tir.

78. Mae is-adran (3) yn disgrifio'r hyn y mae rhaid ei gynnwys mewn hysbysiad a roddir o dan is-adran (1). Er enghraifft, rhaid i'r hysbysiad roi gwybod i'r person y rhoddir hysbysiad iddo o dan is-adran (2) y caiff gyflwyno sylwadau i'r Awdurdod ar y cynnig i gofrestru'r domen (gan gynnwys y categori arfaethedig ar gyfer y domen). Rhaid i'r hysbysiad roi cyfnod o 30 diwrnod o leiaf i'r person, gan ddechrau â'r diwrnod ar ôl y diwrnod y rhoddir yr hysbysiad, i wneud sylwadau. Mae hyn yn golygu, er enghraifft, os rhoddir hysbysiad ar 1 Hydref bod rhaid i berson gael tan o leiaf 31 Hydref i wneud y sylwadau. Rhaid i'r hysbysiad hefyd esbonio sut y caiff person gyflwyno sylwadau.

79. Gallai'r ffyrdd o gyflwyno sylwadau gynnwys, er enghraifft, gyflwyno sylwadau drwy e-bost neu drwy'r post i'r Awdurdod.

80. Rhagwelir y bydd Gweinidogion Cymru yn rhoi canllawiau i'r Awdurdod i wneud addasiadau rhesymol ar gyfer personau a allai ei chael hi'n anodd cyflwyno sylwadau drwy ddefnyddio dulliau traddodiadol.

81. O ran sylwedd y sylwadau, mater i'r sawl sy'n cyflwyno'r sylwadau fyddai penderfynu pa dystiolaeth ychwanegol y dymunant i'r Awdurdod ei hystyried wrth wneud penderfyniad ar gofrestru. Gallai hyn gynnwys gwybodaeth y credant nad oedd yr Awdurdod wedi ei hystyried wrth gynnal ei asesiad.

82. Mae is-adran (4) yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i newid y cyfnod o amser ar gyfer cyflwyno sylwadau. Ni chaniateir arfer y pŵer er mwyn lleihau'r cyfnod ar gyfer cyflwyno sylwadau i gyfnod o lai na 14 o ddiwrnodau.

Adran 21 – Penderfyniad ynghylch cofrestru

83. Mae adran 21 yn nodi'r weithdrefn y mae rhaid i'r Awdurdod ei dilyn unwaith y bydd y cyfnod ar gyfer cyflwyno sylwadau ynghylch cynnig i gynnwys tomen nas defnyddir yn y gofrestr wedi dod i ben.

84. Mae is-adrannau (2) a (3) yn nodi'r hyn y mae rhaid i'r Awdurdod ei benderfynu a'r materion penodol y mae rhaid i'r Awdurdod roi sylw iddynt.

85. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff yr Awdurdod hefyd roi sylw i unrhyw wybodaeth arall y mae'n ystyried ei bod yn berthnasol. Gallai hyn, er enghraifft, gynnwys gwybodaeth yn ymwneud â hanes adeiladu'r domen, datblygiad arfaethedig ar domen neu o'i chwmpas a fydd yn effeithio ar y domen, neu newidiadau i'r defnydd tir. Mae is-adran (5) yn darparu, pan fo'r Awdurdod yn penderfynu bod y meini prawf ar gyfer cofrestru wedi eu bodloni, fod rhaid iddo gynnwys y domen yn y gofrestr cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

86. Mae is-adran (6) yn darparu y caiff yr Awdurdod, os yw'n credu ei bod yn briodol gwneud hynny, gofrestru tomen ac eithrio yn unol â'r cynnig a gynhwysir yn yr hysbysiad o gofrestru arfaethedig. Gallai hyn ddigwydd, er enghraifft, pan fo'r Awdurdod yn ystyried sylwadau a gyflwynir yn unol ag adran 20(3) ac yn gosod y domen mewn categori gwahanol.

87. Mae is-adrannau (7) ac (8) yn rhestru'r personau y mae rhaid i'r Awdurdod roi hysbysiad iddynt o'i benderfyniad, a'r wybodaeth y mae rhaid ei chynnwys yn yr hysbysiad.

Adran 22 – Cynnig i ddileu tomen o'r gofrestr

88. Os yw'n ymddangos i'r Awdurdod, ar sail adroddiad ar asesiad llawn o dan adran 17, nad yw'r meini prawf ar gyfer cofrestru yn cael eu bodloni mwyach mewn perthynas â thomen yn y gofrestr, rhaid i'r Awdurdod roi "hysbysiad o ddadgofrestriad arfaethedig" i'r personau a restrir yn is-adran (2)(a) a (b) cyn gynted ag y bo'n ymarferol. Mae'r personau a restrir yn is-adran (2)(a) a (b) yr un fath â'r rhai y mae'n ofynnol eu hysbysu ynghylch cynnig i gofrestru tomen o dan adran 20(2).

89. Mae is-adran (3) yn nodi'r hyn y mae rhaid i hysbysiad o ddadgofrestriad arfaethedig ei gynnwys a'r cyfnod byrraf a ganiateir ar gyfer cyflwyno sylwadau.

90. Mae is-adran (4) yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i newid y cyfnod byrraf a ganiateir ar gyfer cyflwyno sylwadau. Ni chaniateir arfer y pŵer er mwyn lleihau'r cyfnod ar gyfer cyflwyno sylwadau i lai na 14 o ddiwrnodau.

Adran 23 – Penderfyniad ynghylch dileu tomen o'r gofrestr

91. Mae adran 23 yn nodi'r weithdrefn y mae rhaid i'r Awdurdod ei dilyn unwaith y bydd y cyfnod ar gyfer cyflwyno sylwadau ynghylch cynnig i ddileu tomen nas defnyddir o'r gofrestr wedi dod i ben.

92. Mae is-adrannau (2) a (3) yn nodi'r hyn y mae rhaid i'r Awdurdod ei benderfynu a'r materion penodol y mae rhaid i'r Awdurdod roi sylw iddynt. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff yr Awdurdod hefyd roi sylw i unrhyw wybodaeth arall y mae'n ystyried ei bod yn berthnasol.

93. Mae is-adrannau (6) a (7) yn rhestru'r personau y mae rhaid i'r Awdurdod roi hysbysiad iddynt o'i benderfyniad a'r wybodaeth y mae rhaid ei chynnwys yn yr hysbysiad.

PENNOD 4 – Y CATEGORÏAU O DOMENNI NAS DEFNYDDIR ETC

Trosolwg o'r Bennod

94. Bydd yr Awdurdod yn rhoi categori i bob tomen nas defnyddir sy'n cael ei nodi yn y gofrestr, yn seiliedig ar y gwahanol raddau y mae'r tomenni nas defnyddir yn peri pryder i'r Awdurdod. Mae'r Bennod hon yn esbonio'r categorïau o domenni nas defnyddir, sut y bydd yr Awdurdod yn gwneud penderfyniadau ar gategoreiddio ac yn darparu proses ar gyfer adolygu categoreiddio.

Adran 24 – Categorïau tomenni nas defnyddir

95. Mae is-adran (1) yn darparu y caniateir rhoi tomen nas defnyddir mewn un o bedwar categori yn y gofrestr: categori 1, 2, 3 neu 4. Mae gan y categorïau ddisgrifiad rhifol gan y bydd y gofrestr ar gael yn Gymraeg a Saesneg.

96. Mae is-adran (2) yn darparu bod y pedwar categori yn cynrychioli'r graddau gwahanol y mae tomenni nas defnyddir yn peri pryder i'r Awdurdod. Rhaid gwneud penderfyniadau ar gategoreiddio tomen ar sail un neu ragor o'r ffactorau a nodir yn is-adran (3).

Adran 25 - Datganiad polisi ar gategoreiddio

97. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i gyhoeddi datganiad o'i bolisi ar gategoreiddio tomenni nas defnyddir. Rhagwelir y bydd y datganiad hwn yn cynnwys materion megis dull gweithredu yr Awdurdod o ran categoreiddio a disgrifiad o'r gwahanol gategorïau.

98. Mae is-adran (2) yn galluogi'r Awdurdod i ddiwygio'r datganiad. Os yw'n gwneud hynny, rhaid i'r Awdurdod gyhoeddi'r datganiad ar ei ffurf ddiwygiedig cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl gwneud y diwygiadau. Y bwriad yw y bydd yr Awdurdod yn cyhoeddi'r datganiad ar ei wefan.

99. Mae is-adran (3) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i ymgynghori â'r personau hynny y mae'n ystyried eu bod yn briodol cyn cyhoeddi'r datganiad (gan gynnwys ar ffurf ddiwygiedig).

Adran 26 – Categoreiddio cychwynnol tomen nas defnyddir

100. Wrth gynnig cofrestru tomen o dan adran 20 neu benderfynu cofrestru tomen o dan adran 21, rhaid i'r Awdurdod roi sylw i'r adroddiad ar yr asesiad llawn a gynhaliwyd o dan adran 16 a dilyn y polisi yn y datganiad a gyhoeddir o dan adran 25.

101. Wrth gynnig neu benderfynu ar gategori tomen caiff yr Awdurdod hefyd roi sylw i unrhyw wybodaeth arall y mae'n ystyried ei bod yn berthnasol. Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, wybodaeth am hanes y domen a allai fod yn berthnasol o ran ei sefydlogrwydd.

Adran 27 – Adolygiadau o gategori

102. Mae'r Ddeddf yn caniatáu i'r Awdurdod newid categori tomen yn dilyn adolygiad. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i adolygu categori tomen cyn gynted ag y bo'n ymarferol pan fo'r Awdurdod yn cynnal asesiad llawn o domen nas defnyddir sydd eisoes yn y gofrestr ac mae'r adroddiad yn dod i'r casgliad bod y meini prawf ar gyfer cofrestru yn dal i gael eu bodloni.

103. Mae is-adran (2) yn rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i adolygu categori tomen ar unrhyw adeg arall.

104. Mae is-adran (3) yn darparu, pan fo'r Awdurdod yn ystyried ar adolygiad y dylid newid categori tomen nas defnyddir, rhaid iddo gynnig categori gwahanol ar gyfer y domen cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

105. Mae is-adrannau (4) a (5) yn adlewyrchu adran 26(2) a (3), gan fod y darpariaethau hyn yn nodi'r wybodaeth a'r dogfennau y mae'n ofynnol neu y caniateir i'r Awdurdod roi sylw iddynt wrth adolygu categori tomen nas defnyddir ac wrth gynnig categori gwahanol. Pan fu mwy nag un asesiad llawn mewn perthynas â thomen nas defnyddir, caiff yr Awdurdod roi sylw i'r holl asesiadau hyn, ond dim ond adroddiad ar yr asesiad diweddaraf y mae'n ofynnol iddo roi sylw iddo.

PENNOD 5 – NEWIDIADAU HYSBYSADWY I'R GOFRESTR

Trosolwg o Bennod 5

106. Mae Pennod 5 yn gwneud darpariaeth ynghylch newidiadau hysbysadwy i'r gofrestr. Mae'n diffinio ystyr newid hysbysadwy, y broses y mae rhaid i'r Awdurdod ei dilyn os yw'n bwriadu gwneud newid hysbysadwy, a'r broses ar gyfer gwneud penderfyniad ynghylch newid hysbysadwy.

Adran 28 - Ystyr "newid hysbysadwy"

107. At ddibenion Pennod 5, ystyr newid hysbysadwy yw newid i'r ardal a ddangosir fel ardal tomen nas defnyddir ar y map sydd wedi ei gynnwys yn y gofrestr, neu newid i gategori'r domen nas defnyddir.

Adran 29 – Cynnig i wneud newid hysbysadwy

108. Mae is-adran (1) yn disgrifio'r personau y mae rhaid i'r Awdurdod eu hysbysu os yw'n cynnig gwneud newid hysbysadwy.

109. Mae is-adran (2) yn disgrifio'r materion y mae rhaid i hysbysiad o dan is-adran (1) (h.y. "hysbysiad o newid arfaethedig i'r gofrestr") fynd i'r afael â hwy.

110. Ymhlith pethau eraill, rhaid i'r hysbysiad roi gwybod i'r person y rhoddir hysbysiad iddo o dan yr adran hon y caiff gyflwyno sylwadau i'r Awdurdod ynghylch y cynnig. Rhaid i'r hysbysiad roi cyfnod o 30 o ddiwrnodau o leiaf i'r person sy'n dechrau â'r diwrnod drannoeth y diwrnod y rhoddir yr hysbysiad i gyflwyno sylwadau. Mae hyn yn golygu, er enghraifft, os rhoddir hysbysiad ar 1 Hydref bod rhaid caniatáu hyd at o leiaf 31 Hydref i berson gyflwyno'r sylwadau. Rhaid i'r hysbysiad hefyd esbonio sut y gall person gyflwyno sylwadau.

111. Gallai'r ffyrdd o gyflwyno sylwadau gynnwys, er enghraifft, drwy e-bost neu drwy'r post i'r Awdurdod. Rhagwelir y bydd Gweinidogion Cymru yn rhoi arweiniad i'r Awdurdod i wneud addasiadau rhesymol ar gyfer personau a allai ei chael hi'n anodd cyflwyno sylwadau drwy ddefnyddio dulliau traddodiadol.

112. O ran sylwedd y sylwadau, mater i'r person sy'n gwneud y sylwadau fyddai penderfynu pa dystiolaeth ychwanegol y dymunant i'r Awdurdod ei hystyried wrth wneud penderfyniad, gallai hyn gynnwys gwybodaeth y mae'n credu nad yw'r Awdurdod wedi ei hystyried neu wedi cael mynediad iddi.

113. Mae is-adran (3) yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i newid y cyfnod o amser ar gyfer cyflwyno sylwadau. Ni chaniateir arfer y pŵer er mwyn lleihau'r cyfnod ar gyfer cyflwyno sylwadau i lai na 14 o ddiwrnodau.

Adran 30 - Penderfyniad ynghylch newid hysbysadwy

114. Mae'r darpariaethau yn yr adran hon yn nodi'r weithdrefn y mae rhaid i'r Awdurdod ei dilyn wrth benderfynu pa un a ddylid gwneud y newid, unwaith y bydd y cyfnod ar gyfer cyflwyno sylwadau ynghylch cynnig i wneud newid hysbysadwy wedi dod i ben.

115. Mae is-adran (5) yn darparu, wrth wneud ei benderfyniad, bod rhaid i'r Awdurdod roi sylw i unrhyw sylwadau am y cynnig gan berson y rhoddwyd hysbysiad iddo o dan adran 29. Mae is-adran (6) yn darparu y caiff yr Awdurdod hefyd roi sylw i unrhyw wybodaeth arall y mae'n ystyried ei bod yn berthnasol. Gallai hyn, er enghraifft, gynnwys gwybodaeth yn ymwneud â hanes y domen a'i sefydlogrwydd.

116. Mae is-adran (7) yn darparu, pan fo'r Awdurdod yn penderfynu gwneud newid hysbysadwy, fod rhaid iddo ddiweddaru'r gofrestr cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

117. Mae is-adrannau (8) a (9) yn nodi'r weithdrefn y mae rhaid i'r Awdurdod ei dilyn i roi hysbysiad o'i benderfyniad.

PENNOD 6 – DARPARIAETH ATODOL

Trosolwg

118. Mae Pennod 6 yn cynnwys darpariaeth sy'n ategu'r darpariaethau eraill yn Rhan 2. Mae adran 31 yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i lunio a chadw cofrestr o'r holl domenni nas defnyddir y cynhaliwyd asesiad rhagarweiniol ohonynt o dan adran 13. Mae adran 32 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod gyhoeddi hysbysiadau penodedig. Mae adran 33 yn gwneud darpariaeth ar gyfer digolledia am ddifrod neu aflonyddu sy'n codi o ganlyniad i weithgarwch penodedig a gynhelir o dan Bennod 1 neu 2 o'r Rhan hon. Mae hefyd yn cyflwyno Atodlen 2 - Hawliadau am Ddigolledia gan Berchnogion a Chyfranwyr. Mae adran 34 yn ei gwneud yn drosedd rhwystro gweithgareddau monitro neu asesiadau o dan Ran 2 o'r Ddeddf.

Adran 31 – Dyletswydd i lunio a chadw cofrestr o'r holl domenni nas defnyddir

119. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i lunio a chadw cofrestr electronig o'r holl domenni nas defnyddir y cynhaliwyd asesiad rhagarweiniol ohonynt. Mae hyn yn golygu y bydd pob tomen nas defnyddir yng Nghymru, ymhen amser, yn ymddangos yn y gofrestr, gan gynnwys y rheini nad ydynt yn bodloni'r meini prawf ar gyfer cofrestru o dan adran 7. Yn unol ag is-adran (2), rhaid i'r Awdurdod gynnwys tomen nas defnyddir yn y gofrestr cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl yr asesiad rhagarweiniol perthnasol.

120. Mae is-adran (3) yn rhagnodi bod rhaid i gofnod yn y gofrestr gynnwys enw neu enwau cyffredin y domen, lleoliad y domen a dynodydd unigryw y mae'r Awdurdod wedi ei roi i'r domen. Mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod gyhoeddi'r rhestr. Yn unol ag adran 72, pan fo'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod gyhoeddi unrhyw beth, mae hyn yn golygu bod rhaid iddo gael ei gyhoeddi ar y wefan (neu gyfleuster electronig arall) yr Awdurdod a sefydlir ac a gynhelir o dan adran 71, a chaniateir ei gyhoeddi hefyd mewn unrhyw fodd arall y mae'r Awdurdod yn ystyried ei fod yn briodol.

Adran 32 – Dyletswydd i gyhoeddi hysbysiadau

121. Mae adran 32 yn darparu, pan fo darpariaeth ym Mhennod 3 neu 5 o Ran 2 yn ei gwneud yn ofynnol i hysbysiad gael ei roi i berson, fod rhaid i'r Awdurdod gyhoeddi'r hysbysiad cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl iddo gael ei roi. Mae hyn yn golygu bod rhaid cyhoeddi hysbysiadau a roddir o dan adrannau 20, 21, 22, 23, 29 a 30. Mae gan yr Awdurdod y pŵer i gyhoeddi'r hysbysiad ar ffurf olygedig os bodlonir yr amodau a bennir yn is-adran (2).

122. Yn unol ag adran 72, rhaid i'r hysbysiadau gael eu cyhoeddi ar wefan (neu gyfleuster electronig arall) yr Awdurdod a sefydlir ac a gynhelir o dan adran 71, a chaniateir eu cyhoeddi hefyd mewn unrhyw fodd arall y mae'r Awdurdod yn ystyried ei fod yn briodol.

Adran 33 - Digolledia am ddifrod neu aflonyddu

123. Mae adran 33 yn darparu bod gan y personau y cyfeirir atynt yn is-adran (3) hawlogaeth i adennill digolledia oddi wrth yr Awdurdod am ddifrod neu aflonyddu o ganlyniad i gynnal gweithgareddau a restrir yn is-adran (1).

124. Mae is-adran (4) yn darparu bod unrhyw anghydfod sy'n codi ynghylch hawliad am ddigollediad o dan yr adran hon i'w benderfynu gan y llys. Diffinnir "llys" yn adran 90 fel yr Uchel Lys neu'r llys sirol.

125. Mae is-adran (5) yn darparu bod Atodlen 2 yn cael effaith mewn perthynas â hawliadau penodol am ddigollediad o dan yr adran hon.

126. O dan adran 74(1)(d), rhaid i Weinidogion Cymru roi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer ei swyddogaethau o dan adran 33.

Atodlen 2 - Hawliadau am ddigollediad gan berchnogion a chyfranwyr

127. Mae Atodlen 2 yn gwneud darpariaeth mewn perthynas â hawliadau gan berchnogion neu gyfranwyr am ddigollediad. "Cyfranwyr" yw personau y gwnaed gorchymyn cyfrannu mewn perthynas â hwy o dan adran 48.

128. Mae paragraff 1(1) yn darparu bod yr Atodlen yn gymwys i berchennog ar dir pan fo'r Awdurdod wedi cynnal gweithrediadau o dan adran 44 neu ymchwiliadau o dan adran 55 a arweiniodd at gynnal gweithrediadau, pan fo'r perchennog wedi hawlio digollediad o dan y Ddeddf ac er gwaethaf unrhyw orchymyn cyfrannu a allai fod wedi ei wneud, fod gan y perchennog dreuliau i'w hysgwyddo mewn cysylltiad â'r gweithrediadau hynny neu'r ymchwiliadau hynny.

129. Mae paragraff 1(2) yn darparu bod yr Atodlen hefyd yn gymwys i gyfranwyr os caniateir hawlio cyfraniad oddi wrthynt mewn cysylltiad â threuliau yr eir iddynt gan berchennog ar dir wrth gynnal gweithrediadau o dan adran 35 neu gan yr Awdurdod wrth gynnal gweithrediadau o dan adran 44 neu ymchwiliadau o dan adran 55 a arweiniodd at gynnal gweithrediadau, a bod y cyfrannydd wedi hawlio digollediad o dan y Ddeddf oddi wrth berchennog ar dir neu'r Awdurdod.

130. Mae paragraff 2 yn gwneud darpariaeth sy'n gymwys pan fo perchennog ar dir yn ceisio gorfodi hawliad am ddigollediad oddi wrth yr Awdurdod o dan y Ddeddf a bod gan yr Awdurdod hawlogaeth i wneud archiad am swm oddi wrth y perchennog o dan adran 53.

131. Mae paragraff 3 yn gwneud darpariaeth sy'n gymwys pan fo cyfrannydd yn ceisio gorfodi hawliad am ddigollediad oddi wrth yr Awdurdod neu dirfeddiannwr a bod gan yr Awdurdod neu'r tirfeddiannwr hawlogaeth i wneud archiad am swm oddi wrth y cyfrannydd (o dan adran 51 neu 53).

132. Mae paragraffau 2 a 3 yn atal yr hawliadau hynny am ddigollediad rhag cael eu gorfodi, ac eithrio drwy eu gosod yn erbyn archiad, am gyfnod o 12 mis. Diben y cyfyngiad hwn yw rhoi cyfle i wneud archiad am y symiau perthnasol (ac o bosibl eu hadennill) oddi wrth y peron cyn bod rhaid talu digollediad i'r person.

133. Mae paragraff 4 yn darparu bod cyfeiriadau at weithrediadau yn Atodlen 2 yn cynnwys gwaith adfer o ganlyniad i'r gweithrediadau hynny.

134. Mae paragraff 5 yn gwneud darpariaeth sy'n ymwneud â'r terfyn amser ar gyfer cyflwyno hawliad am ddigollediad y cyfeirir ato ym mharagraff 1. Mae adran 9 o Ddeddf Cyfyngiadau 1980 yn ei gwneud yn ofynnol i'r hawliad gael ei wneud o fewn 6 blynedd i ddyddiad cronni achos y person i adennill y digollediad, ac mae paragraff 5 yn nodi pryd y dylid ystyried bod achos y person i adennill y digollediad wedi cronni at y diben hwnnw.

Adran 34 - Cosb am rwystro gweithgareddau monitro neu asesiadau

135. Mae is-adran (1) yn darparu ei bod yn drosedd rhwystro neu ymyrryd yn fwriadol ag arolygiad neu weithgaredd monitro arall o dan adran 10, neu asesiad rhagarweiniol neu lawn o dan Bennod 2.

136. Mae is-adran (2) yn darparu bod person a euogfernir o drosedd o'r fath yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy.

137. Mae is-adran (3) yn darparu nad yw torri is-adran (1) gan y Goron yn gwneud y Goron yn atebol o ran cyfraith trosedd. Mae hyn yn gyson â'r polisi a fynegir yn adran 28(3) o Ddeddf Deddfwriaeth (Cymru) 2019, sy'n darparu nad yw Deddf gan Senedd Cymru yn gwneud y Goron yn atebol o ran cyfraith trosedd, ond ei bod yn gymwys i bersonau sy'n gwasanaethu'r Goron fel y mae'n gymwys i bersonau eraill.

RHAN 3 – YMDRIN AG ANSEFYDLOGRWYDD TOMEN A BYGYTHIADAU I SEFYDLOGRWYDD TOMEN

PENNOD 1 - EI GWNEUD YN OFYNNOL I BERCHENNOG AR DIR GYNNAL GWEITHREDIADAU

Trosolwg o'r Bennod

138. Mae Pennod 1 yn rhoi pŵer i'r Awdurdod i roi hysbysiad i berchennog ar dir i'w gwneud yn ofynnol i'r perchennog gynnal gweithrediadau ar y tir hwnnw i atal bygythiadau i sefydlogrwydd tomenni nas defnyddir neu ymdrin â bygythiadau o'r fath, neu i sefydlogi tomenni nas defnyddir neu eu hatal rhag mynd yn fwy ansefydlog, er mwyn osgoi neu leihau bygythiadau i les pobl. Mae'n gwneud darpariaeth mewn perthynas â hawl y perchennog i fynd ar ei dir i gynnal gweithrediadau mewn sefyllfaoedd pan na fo'r perchennog yn meddiannu ei dir. Mae hefyd yn gwneud darpariaeth sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod roi copïau i bartïon sydd â buddiant o unrhyw hysbysiad sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r perchennog gynnal gweithrediadau. Mae'r Bennod hefyd yn gwneud darpariaeth ar gyfer materion cysylltiedig, megis hawliau apelio yn erbyn hysbysiad a gosod cosb am fethu â chydymffurfio â hysbysiad. Mae hefyd yn galluogi'r Awdurdod i ganslo hysbysiad ar ôl iddo gael ei roi ac yn gwneud darpariaeth ar gyfer ad-dalu treuliau mewn sefyllfa o'r fath.

Adran 35 – Hysbysiad yn ei gwneud yn ofynnol i berchennog ar dir gynnal gweithrediadau

139. Mae adran 35 yn rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i'w gwneud yn ofynnol drwy hysbysiad i berchennog ar dir gynnal gweithrediadau penodedig ar y tir os yw'r Awdurdod yn meddwl bod y gweithrediadau'n angenrheidiol i gyflawni'r amcan a nodir yn is-adran (2).

140. Mae is-adran (2) yn darparu mai'r amcan yw (a) atal neu ymdrin â bygythiadau i sefydlogrwydd tomen nas defnyddir, neu (b) sefydlogi tomen nas defnyddir neu atal tomen nas defnyddir rhag mynd yn fwy ansefydlog, er mwyn osgoi neu leihau bygythiadau i les pobl. Felly, mae gan yr Awdurdod y pŵer i ymyrryd er budd sefydlogrwydd tomenni nas defnyddir ar gamau amrywiol, gan gynnwys drwy gymryd camau rhagataliol.

141. Diffinnir "gweithrediadau" yn adran 90 fel rhai sy'n cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, weithrediadau adeiladu a pheirianneg.

142. Rhoddir y pŵer i'r Awdurdod i ddyroddi hysbysiadau i berchnogion ar dir. Mae hyn yn cynnwys perchnogion tomenni nas defnyddir ond caiff hefyd gynnwys perchnogion ar dir nad yw'n cael ei orchuddio gan domen nas defnyddir. Yn ymarferol, mae tir o'r fath yn debygol o fod yn dir sy'n union gerllaw tomen nas defnyddir pan fo'r amodau ar y tir hwnnw yn cael effaith uniongyrchol, neu y gallent gael effaith uniongyrchol, ar sefydlogrwydd y domen nas defnyddir.

143. Bydd y gweithrediadau y gallent fod yn ofynnol gan hysbysiad yn amrywio o ran natur a maint. Gallai rhai gweithrediadau fod yn gymharol fach eu natur, megis clirio malurion o gwlfert i ganiatáu draenio priodol a allai atal tomen nas defnyddir rhag mynd yn ansefydlog. Yn yr un modd, gallai hysbysiad ei gwneud yn ofynnol cynnal gwaith atgyweirio mawr ar system ddraenio tomen nas defnyddir nad oes modd ei defnyddio mwyach.

144. Gallai enghraifft o'r math o weithrediadau y gallai fod yn ofynnol i berchennog ar dir nad yw'n domen nas defnyddir eu cynnal gynnwys gweithrediadau i ddal ac ailgyfeirio dŵr ffo sy'n gollwng yn afreolus ar domen nas defnyddir o dir cyfagos ac yn achosi ansefydlogrwydd.

145. Mae is-adrannau (3) a (4) yn nodi'r gofynion gweithdrefnol y mae rhaid i'r Awdurdod eu dilyn wrth roi hysbysiad o dan yr adran hon.

146. Mae Gweinidogion Cymru yn bwriadu dyroddi canllawiau i'r Awdurdod ynghylch ei swyddogaethau o dan y Bennod hon. Mae hyn yn debygol o gynnwys canllawiau ar faterion megis caniatáu digon o amser, wrth bennu terfynau amser ar gyfer cwblhau gweithrediadau, i'r perchnogion gael y caniatadau angenrheidiol neu'r trwyddedau angenrheidiol i gynnal y gweithrediadau, er mwyn sicrhau bod yr amserlen a roddir ar gyfer cwblhau gweithrediadau yn rhesymol.

Adran 36 - Hawl y perchennog i fynd ar dir etc

147. Mae adran 36 yn cydnabod bod angen i berchnogion nad ydynt yn meddiannu eu tir, neu unrhyw ran ohono, allu mynd ar eu tir os ydynt yn cael hysbysiad o dan adran 35 sy'n ei gwneud yn ofynnol iddynt gynnal gweithrediadau ar y tir.

148. Mae is-adran (1) yn darparu, os nad yw perchennog ar dir sy'n cael hysbysiad o dan adran 35 yn meddiannu'r tir y mae rhaid cynnal y gweithrediadau a bennir yn yr hysbysiad arno, a bod ystad y perchennog yn y tir yn rhagori ar ystad neu fuddiant y meddiannydd, fod gan y perchennog yr hawl i fynd ar y tir (neu ran o'r tir) i gynnal y gweithrediadau ac unrhyw waith adfer canlyniadol. Gallai gwaith adfer o'r fath gynnwys gwaith i adfer tir amaethyddol. Enghraifft o pan fyddai ystad y perchennog yn rhagori yw pan fo'r perchennog yn dal yr ystad rhydd-ddaliad yn y tir a dim ond trwydded sydd gan y meddiannydd i feddiannu'r tir.

149. Mae is-adran (2) yn darparu y caiff perchennog sy'n arfer hawl mynediad o dan is-adran (1) fynd â phersonau eraill, cyfarpar neu ddeunyddiau ar y tir. Mae hyn er mwyn hwyluso cynnal y gweithrediadau gofynnol.

150. Mae is-adran (3) yn rhoi'r pŵer i berchennog y rhoddir hysbysiad iddo o dan adran 35 i symud ymaith a gwaredu unrhyw eiddo sydd wedi ei leoli ar y tir sy'n eiddo i berson arall, os yw'r symud ymaith a'r gwaredu hwnnw at ddibenion cynnal gweithrediadau sy'n ofynnol gan yr hysbysiad. Gallai eiddo o'r fath gynnwys peiriannau y mae angen eu symud cyn y gall y gweithrediadau ddechrau neu a allai gynnwys deunyddiau o'r domen nas defnyddir ei hun.

151. Mae is-adran (4) yn darparu, os yw'r perchennog ar y tir yn gwaredu eiddo o'r fath drwy ei werthu, fod rhaid i'r perchennog roi cyfrif i berchennog yr eiddo am yr enillion gwerthu. Fodd bynnag, mae is-adran (5) yn galluogi'r perchennog i ddidynnu unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol wrth werthu'r eiddo ac i osod yr enillion gwerthu yn erbyn unrhyw swm y mae gan berchennog y tir hawlogaeth i'w adennill oddi wrth berchennog yr eiddo o dan Bennod 3.

Adran 37 – Dyletswydd i roi copïau o hysbysiad i bartïon â buddiant

152. Mae is-adran (1) yn darparu, pan fo'r Awdurdod yn rhoi hysbysiad i berchennog ar dir o dan adran 35 sy'n ei gwneud yn ofynnol cynnal gweithrediadau, fod rhaid iddo hefyd roi copi o'r hysbysiad i unrhyw berson arall sydd â buddiant yn yr hysbysiad. Mae hyn er mwyn sicrhau bod unrhyw un a allai gael eu heffeithio gan gynnal gweithrediadau ar y tir, neu y gallai fod gofyn iddynt gyfrannu tuag at gost cynnal y gweithrediadau, yn cael gwybod amdanynt. Mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod roi copïau o'r hysbysiad o fewn 7 niwrnod, gan ddechrau â'r diwrnod y rhoddwyd yr hysbysiad i'r perchennog.

153. Mae is-adran (2) yn rhagnodi'r personau sydd (yn ogystal â'r perchennog) yn bersonau sydd â buddiant yn yr hysbysiad.

154. Mae'r personau a restrir yn is-adran (2) yn cynnwys personau y gallai eu hymddygiad yn y gorffennol fod wedi achosi neu gyfrannu at yr angen i gyflwyno hysbysiad ac y gallai'r llys, yn unol â darpariaethau adran 48, ei gwneud yn ofynnol iddynt gyfrannu at gostau'r gweithrediadau o dan orchymyn cyfrannu. Er enghraifft, person sydd, hyd y gŵyr yr Awdurdod, o fewn unrhyw adeg yn y 12 mlynedd cyn i'r hysbysiad gael ei roi i'r perchennog, wedi defnyddio'r domen nas defnyddir i waredu gwastraff o fwynglawdd neu chwarel.

Adran 38 – Hawl perchennog a phartïon â buddiant i apelio yn erbyn hysbysiad

155. Mae adran 38 yn rhoi i berchennog ar dir y rhoddir hysbysiad iddo sy'n ei gwneud yn ofynnol cynnal gweithrediadau ar dir yn unol ag adran 35, neu berson y rhoddir copi o'r hysbysiad iddo o dan adran 37, hawl i wneud cais i Weinidogion Cymru i amrywio neu ganslo'r hysbysiad.

156. Mae is-adran (3) yn nodi ym mharagraffau (a) i (f) y seiliau dros apêl o dan yr adran hon. Mae paragraff (f) yn galluogi cyflwyno apêl ar seiliau gweithdrefnol pan ddadleuir bod diffyg neu wall perthnasol yn yr hysbysiad, neu mewn perthynas ag ef. Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, yr apelydd yn honni nad yw'r hysbysiad yn darparu digon o wybodaeth i alluogi cydymffurfio.

157. Mae is-adran (4) hefyd yn rhoi'r hawl i berchennog y cyflwynir hysbysiad iddo o dan adran 35 wneud cais i Weinidogion Cymru i amrywio neu ganslo hysbysiad ar y sail nad yw'r perchennog yn gallu talu costau'r gweithrediadau sy'n ofynnol gan yr hysbysiad.

158. Gellid dwyn apêl ar y sail hon pan fo, er enghraifft, perchennog preifat tomen nas defnyddir yn wynebu hysbysiad sy'n gwneud yn ofynnol weithrediadau costus na allant eu fforddio. Ni fydd tirfeddiannwr sy'n gwneud cais llwyddiannus o dan is-adran (4) yn atebol am y drosedd o dan adran 41 o fethu â chydymffurfio â hysbysiad a ddyroddir o dan adran 35. Os bydd y cais yn llwyddo a bod yr hysbysiad adran 35 yn cael ei ganslo, er hynny bydd yr Awdurdod yn gallu dyroddi hysbysiad o dan adran 44 er mwyn sicrhau y cynhelir y gweithrediadau.

Adran 39 — Penderfynu apelau

159. Mae is-adran (1) yn darparu bod cais a wneir o dan adran 38 i amrywio neu ganslo hysbysiad a ddyroddir o dan adran 35 i'w benderfynu gan berson a benodir gan Weinidogion Cymru ("person penodedig"). Mae adran 74(4)(a) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru roi canllawiau i bersonau a benodir i benderfynu ceisiadau o dan adran 38. Mae adran 74(5) yn ei gwneud yn ofynnol i'r personau hynny roi sylw i'r canllawiau hynny wrth arfer eu swyddogaethau.

160. Yn ymarferol, bwriedir i'r mwyafrif o geisiadau o dan adran 38 a 43 gael eu penderfynu gan Benderfyniadau Cynllunio a'r Amgylchedd Cymru (PEDW). Mae PEDW yn cynnal gwaith achosion sy'n ymwneud â datblygu a defnyddio tir er budd y cyhoedd. Maent yn ymdrin ag apelau cynllunio a gorfodi, Cynlluniau Datblygu Strategol a Lleol ac apelau amgylcheddol, ymhlith pethau eraill. Ar hyn o bryd mae ganddynt dîm o 20 o arolygwyr sy'n gwneud penderfyniadau apêl, gyda chefnogaeth 25 o staff cymorth.

161. Mae is-adran (2) yn caniatáu i'r person penodedig amrywio neu ganslo'r hysbysiad os yw'r person penodedig wedi ei fodloni bod unrhyw un neu ragor o'r seiliau y gwnaed y cais arno wedi ei phrofi neu eu profi. Pan fo hysbysiad yn cael ei amrywio, mae is-adran (3) yn darparu bod yr hysbysiad, ac unrhyw gopi ohono a roddir o dan adran 37, i'w drin fel pe bai bob amser wedi cael effaith fel y'i hamrywiwyd.

162. Mae is-adran (4) yn darparu pan wneir cais o dan adran 38 ac nad yw'n cael ei dynnu'n ôl, nad yw'r cyfnod a bennir yn yr hysbysiad fel y cyfnod y mae rhaid cwblhau gweithrediadau ynddo yn dod i ben cyn penderfynu'r cais. Mae hyn yn golygu na all y person y rhoddwyd yr hysbysiad iddo fod yn euog o drosedd o dan adran 41 am fethu â chydymffurfio â'r hysbysiad tra bo penderfyniad y cais yn yr arfaeth.

163. Mae is-adran (5) yn darparu y caiff y person penodedig estyn yr amser a bennir yn hysbysiad adran 35 ar gyfer cwblhau gweithrediadau. Caniateir arfer y pŵer hwn p'un a yw'r seiliau ar gyfer cais wedi eu profi ai peidio. Caniateir ei ddefnyddio, er enghraifft, os yw'r dyddiad cau ar gyfer cwblhau'r gweithrediadau a bennir yn yr hysbysiad ar fin digwydd, erbyn yr adeg y penderfynir yr apêl.

164. Mae is-adrannau (6) a (7) yn nodi'r camau y mae rhaid i Weinidogion Cymru eu cymryd unwaith y bydd cais o dan yr adran hon wedi ei benderfynu.

Adran 40 — Darpariaeth atodol ynghylch apelau

165. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau ynghylch y weithdrefn sydd i'w dilyn wrth benderfynu apelau a wneir o dan adran 38. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys darpariaeth sy'n rhoi disgresiwn i'r person sy'n penderfynu'r apêl i benderfynu sut y dylid penderfynu'r achos apêl h.y. drwy sylwadau ysgrifenedig neu wrandawiad. Gallai hefyd gynnwys darpariaeth sy'n rhoi disgresiwn i'r person hwnnw i benodi person arall i gynghori ar unrhyw faterion technegol sy'n codi mewn cysylltiad ag apêl.

166. Mae is-adran (2) yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau ynghylch unrhyw fater arall (nad yw'n fater gweithdrefnol) sy'n gysylltiedig â phenderfynu apelau o dan adran 38. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys materion sy'n rhagarweiniol neu'n dilyn penderfynu apêl, neu na ellir yn rhesymol, am resymau eraill, eu nodweddu fel materion o weithdrefn. Enghraifft o hyn fyddai rhoi pŵer i fynd ar dir os yw hynny'n angenrheidiol i benderfynu apêl yn deg.

167. Gall rheoliadau a wneir o dan yr adran hon ymdrin â materion gweithdrefnol a materion eraill sy'n gysylltiedig â phenderfynu apêl. Mae rhagor o fanylion am y math o ddarpariaeth y gellir ei gwneud yn y rheoliadau hyn wedi eu cynnwys yn y Datganiad o Fwriad Polisi a gyflwynwyd gyda'r Bil.

168. Mae is-adran (3) yn nodi enghreifftiau o'r materion y caniateir eu cynnwys mewn rheoliadau a wneir o dan yr adran hon. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff rheoliadau o dan yr adran hon roi disgresiwn i berson. Mae is-adran (5) yn darparu y caiff rheoliadau o dan yr adran hon greu troseddau mewn cysylltiad â methiannau i gydymffurfio ag unrhyw ofynion a osodir gan y rheoliadau neu odanynt.

Adran 41 - Cosb am fethu â chydymffurfio â hysbysiad

169. Mae is-adran (1) yn darparu bod perchennog y rhoddir hysbysiad iddo o dan adran 35 yn cyflawni trosedd os yw'r perchennog, heb esgus rhesymol, yn methu â chynnal y gweithrediadau o fewn y cyfnod a bennir yn yr hysbysiad, neu, os yw'r cyfnod hysbysiad yn cael ei estyn o dan adran 39, o fewn y cyfnod estynedig hwnnw.

170. Mae is-adran (2) yn darparu bod person a euogfernir o'r drosedd o dan is-adran (1) yn agored i ddirwy.

171. Mae is-adran (3) yn darparu nad yw torri is-adran (1) gan y Goron yn gwneud y Goron yn atebol o ran cyfraith trosedd. Mae hyn yn gyson â'r polisi a fynegir yn adran 28(3) o Ddeddf Deddfwriaeth (Cymru) 2019, sy'n darparu nad yw Deddf gan Senedd Cymru yn gwneud y Goron yn atebol o ran cyfraith trosedd, ond ei bod yn gymwys i bersonau sy'n gwasanaethu'r Goron fel y mae'n gymwys i bersonau eraill.

Adran 42 - Pŵer i ganslo hysbysiad

172. Mae adran 42 yn rhoi pŵer i'r Awdurdod i ganslo hysbysiad adran 35. Caiff yr Awdurdod roi hysbysiad o ganslo i berchennog ar dir ar unrhyw adeg cyn i'r gweithrediadau sy'n ofynnol gan yr hysbysiad adran 35 gael eu cwblhau, hyd yn oed os yw'r gwaith wedi dechrau neu os gwnaed cais i amrywio neu ganslo'r hysbysiad o dan adran 38.

173. Gall y sefyllfaoedd lle gall yr Awdurdod ddymuno canslo hysbysiad gynnwys, er enghraifft, sefyllfaoedd pan fo amgylchiadau'n newid ar ôl y dyddiad y rhoddwyd yr hysbysiad, a bod yr Awdurdod o'r farn y dylid bellach gyflawni gweithrediadau gwahanol ar y tir. Yn unol ag is-adran (6)(b), nid yw canslo hysbysiad yn effeithio ar bŵer yr Awdurdod i roi hysbysiad adran 35 pellach mewn perthynas â'r tir. Felly, gellid rhoi hysbysiad newydd yn ei gwneud yn ofynnol i weithrediadau gwahanol gael eu cyflawni ar y tir.

Adran 43 – Ad-dalu treuliau'r perchennog ar ôl canslo hysbysiad

174. Mae adran 43 yn gymwys pan fo'r Awdurdod wedi canslo hysbysiad adran 35 a bod y perchennog y rhoddwyd yr hysbysiad iddo wedi mynd i wariant wrth gydymffurfio ag ef.

175. Mae is-adran (2) yn rhoi hawl i'r perchennog i wneud cais i Weinidogion Cymru i gael ei ad-dalu gan yr Awdurdod am (a) unrhyw wariant yr aed iddo gan y perchennog o ganlyniad iddo gael yr hysbysiad, a (b) unrhyw wariant yr aed iddo gan y perchennog y gellir ei briodoli i ganslo'r hysbysiad. Er enghraifft, gwariant sydd eisoes wedi ei dalu gan y perchennog er mwyn cynnal y gweithrediadau gofynnol, megis costau sydd wedi eu talu i gontractwyr neu i logi peiriannau neu dreuliau yr eir iddynt gan y perchennog o ganlyniad i ganslo contract ar gyfer gwaith neu gostau adfer y tir.

176. Mae is-adrannau (3) i (6) yn nodi sut y mae cais o dan yr adran hon i'w benderfynu.

177. Fel y nodir ym mharagraff 160 uchod, y bwriad yw i PEDW benderfynu ceisiadau o dan yr adran hon ar ran Gweinidogion Cymru. Caiff y person sy'n penderfynu'r cais roi cyfarwyddyd i'r Awdurdod i ad-dalu'r perchennog a rhaid i'r Awdurdod gydymffurfio â'r cyfarwyddyd hwn. Mae adran 74(4)(b) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru roi canllawiau i bersonau a benodir i benderfynu ceisiadau o dan adran 43. Mae adran 74(5) yn ei gwneud yn ofynnol i'r personau hynny roi sylw i'r canllawiau hynny wrth arfer eu swyddogaethau.

178. Mae is-adran (7) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau ynghylch y weithdrefn sydd i'w dilyn wrth benderfynu ceisiadau o dan yr adran hon. Mae is-adran (8) yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n gwneud darpariaeth arall mewn cysylltiad â phenderfynu ceisiadau o dan yr adran hon. Mae hyn yn golygu bod gan Weinidogion Cymru'r pŵer i wneud rheoliadau ynghylch unrhyw fater arall (nad yw'n weithdrefnol) sy'n gysylltiedig â phenderfynu ceisiadau o dan yr adran hon. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys materion sy'n rhagarweiniol neu'n dilyn penderfynu'r cais na ellir yn rhesymol eu nodweddu fel materion o weithdrefn.

179. Mae is-adran (9) yn cymhwyso darpariaethau is-adrannau (3) i (5) o adran 40 i reoliadau a wneir o dan yr adran hon.

PENNOD 2 – GWEITHREDIADAU A GYNHELIR GAN YR AWDURDOD

Trosolwg o'r Bennod

180. Mae Pennod 2 yn rhoi pŵer i'r Awdurdod i gynnal gweithrediadau ar dir i atal neu ymdrin â bygythiadau i sefydlogrwydd tomenni nas defnyddir, neu i sefydlogi tomenni nas defnyddir neu eu hatal rhag mynd yn fwy ansefydlog, er mwyn osgoi neu leihau bygythiadau i les pobl (fel y'i diffinnir yn adran 87). Mae'n rhoi pwerau cysylltiedig i'r Awdurdod i symud ymaith eiddo o dir a gwaredu'r eiddo hwnnw. Mae hefyd yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i hysbysu perchnogion cyn cynnal gwaith ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod roi copi o'r hysbysiad i bartïon â buddiant.

Adran 44 – Pŵer yr Awdurdod i gynnal gweithrediadau

181. Mae adran 44 yn rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i gynnal gweithrediadau ar unrhyw dir, os yw'n ystyried ei bod yn angenrheidiol gwneud hynny er mwyn cyflawni'r amcan yn is-baragraff (2). Fodd bynnag, mae'r pŵer hwn i gynnal gweithrediadau yn ddarostyngedig i'r gofyniad i roi hysbysiad i berchnogion a nodir yn adran 46.

182. Mae gan yr Awdurdod y pŵer i ymyrryd er budd sefydlogrwydd tomenni nas defnyddir ar wahanol gamau, gan gynnwys trwy gymryd camau rhagataliol.

183. Diffinnir "gweithrediadau" yn adran 90 fel rhai sy'n cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, weithrediadau adeiladu a pheirianneg. Gallai enghreifftiau o weithrediadau o'r fath gynnwys clirio seilwaith draenio, cael gwared ar lystyfiant, atgyweirio strwythurau cadw, adfer nodweddion erydu a chyweirio ardaloedd tirlithriad.

184. Rhoddir y pŵer i'r Awdurdod i gynnal gweithrediadau ar unrhyw dir. Mae hyn yn cynnwys tir y mae tomen nas defnyddir wedi ei lleoli arno, ond mae hefyd yn cynnwys tir arall. Yn ymarferol mae'r tir hwn yn debygol o fod yn dir sy'n union gerllaw tomen nas defnyddir pan fo'r amodau ar y tir hwnnw yn cael, neu â'r potensial i gael, effaith ar sefydlogrwydd y domen nas defnyddir.

Adran 45 – Hawl yr Awdurdod i symud ymaith eiddo a'i waredu

185. Mae is-adran (1) yn darparu y caiff yr Awdurdod, at ddiben cynnal gweithrediadau neu waith adfer canlyniadol ar dir, symud ymaith a gwaredu unrhyw eiddo y mae person arall yn berchen arno sydd wedi ei leoli ar y tir. Gallai eiddo o'r fath gynnwys peiriannau y mae angen eu symud cyn y gall y gweithrediadau ddechrau, neu a allai, er enghraifft, gynnwys deunyddiau o'r domen nas defnyddir.

186. Mae is-adran (2) yn darparu, os yw'r Awdurdod yn gwaredu eiddo o'r fath drwy ei werthu, fod rhaid i'r Awdurdod roi cyfrif i berchennog yr eiddo am yr enillion gwerthu. Fodd bynnag, mae is-adran (3) yn galluogi'r Awdurdod i ddidynnu unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol wrth werthu'r eiddo ac i osod yr enillion gwerthu yn erbyn unrhyw swm y mae gan yr Awdurdod hawlogaeth i'w adennill oddi wrth berchennog yr eiddo o dan Bennod 3.

Adran 46 - Dyletswydd i roi hysbysiad i berchnogion

187. Mae adran 46 yn datgan, gan amlaf, na chaiff yr Awdurdod gynnal gweithrediadau ar dir o dan adran 44 oni bai ei fod wedi rhoi o leiaf 21 o ddiwrnodau clir o hysbysiad i'r perchennog ar y tir o'i fwriad i wneud hynny. Mae cynnwys yr hysbysiad wedi ei bennu yn is-adran (2).

188. Fodd bynnag, mae is-adran (3) yn darparu, os yw'r Awdurdod yn credu bod angen cynnal gweithrediadau ar unwaith, y caiff gynnal y gweithrediadau hynny heb roi hysbysiad neu, pan fo wedi rhoi hysbysiad, cyn diwedd y cyfnod 21 o ddiwrnodau a amlinellir yn is-adran (1). Er enghraifft, gall yr Awdurdod ffurfio'r farn bod angen cynnal gweithrediadau yn syth ar ôl archwiliad o domen nas defnyddir yn dilyn cyfnod o law trwm sy'n datgelu bod y domen, neu ran ohoni, mewn perygl o fethiant ar fin digwydd heb waith i'w sefydlogi. Yn ymarferol, mae senarios o'r fath yn debygol o fod yn gymharol brin.

189. Mae is-adran (4) yn darparu, pan fo'r Awdurdod yn dechrau gweithrediadau ar dir heb roi hysbysiad, fod rhaid iddo, cyn gynted ag y bo'n ymarferol, roi hysbysiad i'r perchennog ar y tir fod y gweithrediadau wedi dechrau. Mae cynnwys yr hysbysiad hwn wedi ei bennu yn is-adran (5).

Adran 47 – Dyletswydd i roi copïau o hysbysiad i bartïon â buddiant

190. Mae adran 47 yn darparu, pan fo'r Awdurdod yn rhoi hysbysiad i berchennog ar dir o dan adran 46 ei fod yn bwriadu, neu wedi dechrau, cynnal gweithrediadau, fod rhaid iddo hefyd roi copi o'r hysbysiad i unrhyw berson arall sydd â buddiant yn yr hysbysiad. Rhestrir y personau hyn yn is-adran (2). Mae hyn er mwyn sicrhau bod unrhyw un a allai gael eu heffeithio gan gynnal gweithrediadau ar y tir, neu y gallai fod gofyn iddynt gyfrannu tuag at gost cynnal y gweithrediadau, yn cael gwybod amdanynt. Mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod roi copïau o'r hysbysiad ar y diwrnod y rhoddir yr hysbysiad i'r perchennog, neu cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl y diwrnod hwnnw.

PENNOD 3 – TALIADAU MEWN CYSYLLTIAD Â GWEITHREDIADAU

Trosolwg o'r Bennod

191. Mae Pennod 3 yn gwneud darpariaeth ynghylch gorchmynion cyfrannu, digolledi ac archiadau am adennill treuliau gan berchnogion ar dir a'r Awdurdod. Mae Pennod 3 hefyd yn nodi hawliau perchnogion a chyfranwyr i apelio yn erbyn archiadau o'r fath. O dan adran 74(1)(e), rhaid i Weinidogion Cymru roi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer ei swyddogaethau o dan Bennod 3.

Adran 48 - Gorchmynion cyfrannu

192. Mae adran 48 yn darparu, pan fo rhaid i berchennog ar dir ysgwyddo treuliau o ganlyniad i gynnal gweithrediadau a bennir mewn hysbysiad a ddyroddir o dan adran 35 neu 46, y gall y perchennog neu'r Awdurdod wneud cais i'r llys am orchymyn yn ei gwneud yn ofynnol i un neu ragor o bersonau eraill gyfrannu tuag at y treuliau hynny. Mae "llys" wedi ei ddiffinio yn adran 90 fel yr Uchel Lys neu'r llys sirol.

193. Ni chaniateir gwneud gorchymyn ond mewn perthynas â pherson a restrir yn is-adran (2).

194. Mae is-adrannau (5) a (6) yn nodi'r gofynion gweithdrefnol y mae rhaid i'r perchennog neu'r Awdurdod gydymffurfio â hwy wrth wneud cais am orchymyn o dan yr adran hon.

195. Rhaid i'r llys ystyried yr holl amgylchiadau, gan gynnwys yr holl faterion a restrir yn is-adran (7), wrth benderfynu pa un a ddylid gwneud gorchymyn, ac wrth benderfynu swm unrhyw gyfraniad. Os yw'r llys yn penderfynu gwneud gorchymyn, rhaid i'r gorchymyn bennu'r ganran o'r cyfanswm y gellir hawlio cyfraniad mewn cysylltiad ag ef o dan Bennod 3.

Adran 49 – Ystyr "gorchymyn cyfrannu", "cyfrannydd" ac "y ganran benodedig"

196. Mae'r adran hon yn cynnwys diffiniadau o'r termau a ddefnyddir yn y Ddeddf mewn perthynas â gorchmynion cyfrannu.

Adran 50 – Digolledi am ddifrod, colled neu aflonyddu etc

197. Mae adran 50 yn rhoi hawlogaeth i'r personau a restrir yn is-adran (3) i gael digolledi oddi wrth naill ai'r perchennog ar y tir neu'r Awdurdod o dan amgylchiadau penodol.

198. Mae is-adrannau (1) a (2) yn nodi'r amgylchiadau y mae gan berson hawl i gael digolledi odanynt. Ni chaniateir hawlio digolledi ond pan fo gweithrediadau neu waith adfer canlyniadol wedi eu cynnal yn unol â Rhan 3 neu pan fo'r Awdurdod wedi cynnal ymchwiliadau i benderfynu pa un a oes angen cynnal gweithrediadau. Os bydd, o ganlyniad i weithrediadau o dan adran 35 neu 44 neu o ganlyniad i waith adfer a gynhaliwyd o ganlyniad i weithrediadau o'r fath, dir yn cael ei ddifrodi, eiddo arall yn cael ei ddifrodi, ei symud ymaith neu ei waredu neu os aflonyddir ar fwynhad unrhyw berson o unrhyw dir, mae gan y personau a restrir yn is-adran (3) hawlogaeth i gael digolledi. Os bydd, o ganlyniad i ymchwiliadau o dan adran 55, dir neu eiddo arall yn cael ei ddifrodi, neu os aflonyddir ar fwynhad unrhyw berson o unrhyw dir, mae gan y personau a restrir yn is-adran (3) hawlogaeth i gael digolledi.

199. Nid oes gan berchennog ar dir hawlogaeth i ddigolledi o dan yr adran hon am ddifrod, symud ymaith, colled neu aflonyddu sy'n deillio o weithrediadau a gynhaliwyd ganddynt hwy neu gan y perchennog blaenorol ar y tir.

200. Mae anghydfodau ynghylch hawliadau am ddigolledi o dan yr adran hon i'w penderfynu gan y llys (a ddiffinnir yn adran 90 fel yr Uchel Lys neu'r llys sirol).

201. Mae Atodlen 2 yn cael effaith mewn perthynas â hawliadau penodol am ddigolledi o dan yr adran hon. Gweler y nodiadau ym mharagraffau 127 i 134 uchod mewn perthynas ag Atodlen 2.

Adran 51 - Hawl perchennog i adennill treuliau oddi wrth gyfrannydd

202. Pan fo gorchymyn cyfrannu wedi ei wneud o dan adran 48 mewn perthynas â gweithrediadau a gyflawnodd perchennog ar ei dir yn unol â hysbysiad a ddyroddwyd o dan adran 35, mae gan y perchennog hawlogaeth i adennill oddi wrth y cyfrannydd y cyfraniad a bennir yn y gorchymyn yn unol ag adran 51.

203. Fel yr eglurir yn y nodiadau ar gyfer adran 48, bydd y gorchymyn cyfrannu yn pennu'r ganran o gyfanswm y treuliau yr aed iddynt gan berchennog y caiff y perchennog eu ceisio fel cyfraniad. Mae is-adran (3) o adran 51 yn nodi sut y cyfrifir y cyfanswm, sef:
    (a) y treuliau yr aed iddynt yn rhesymol gan y perchennog wrth gynnal y gweithrediadau sy'n ofynnol gan yr hysbysiad a ddyroddir o dan adran 35 ac unrhyw waith adfer canlyniadol a oedd yn rhesymol angenrheidiol,
    (b) swm y digolledi y bu'n ofynnol i'r perchennog ei dalu, neu y gall fod yn ofynnol iddo ei dalu, o dan adran 50, ac
    (c) swm y digolledi y gallai'r perchennog fod wedi ei hawlio o dan adran 50 pe bai'r gweithrediadau a'r gwaith adfer wedi cael eu cynnal gan yr Awdurdod yn hytrach na chan y perchennog.

204. Mae is-adrannau (4) a (5) yn nodi'r gofynion gweithdrefnol y mae rhaid i berchennog eu dilyn i adennill treuliau oddi wrth gyfrannydd.

205. Mae is-adran (7) yn darparu bod yr adran hon ac adran 52 yn cael effaith gyda'r addasiadau a nodir yn Atodlen 3 mewn amgylchiadau pan fo perchennog ar dir wedi cynnal gweithrediadau a bennir mewn hysbysiad o dan adran 35 a bod yr Awdurdod wedi canslo'r hysbysiad hwnnw o dan adran 42.

Atodlen 3 - Addasiadau i adrannau 51 a 52 pan fo hysbysiad o dan adran 35 yn cael ei ganslo

206. Mae Atodlen 3 yn nodi'r addasiadau canlynol a fydd yn gymwys i adrannau 51 a 52 pan fo'r Awdurdod yn canslo hysbysiad y mae wedi ei roi i berchennog o dan adran 35.

207. Pan fo adran 51 neu 52 yn cyfeirio at weithrediadau a gynhelir yn unol â hysbysiad a roddir o dan adran 35, mae hyn i'w ddarllen fel cyfeiriad at weithrediadau a gynhaliwyd cyn canslo'r hysbysiad yn unig.

208. Rhaid cyfrifo swm y treuliau yr eir iddynt yn rhesymol gan y perchennog wrth gynnal gweithrediadau at ddibenion pennu'r cyfanswm y mae gan berchennog hawlogaeth i gyfraniad o dan adran 51 mewn perthynas ag ef, neu ba un a yw seiliau cais i amrywio neu ganslo archiad am gyfraniad o dan adran 52 wedi eu profi. Mae paragraff 3(1) o Atodlen 3 yn darparu, wrth gyfrifo swm y treuliau yr eir iddynt yn rhesymol wrth gynnal gweithrediadau mewn amgylchiadau pan gaiff yr hysbysiad ei ganslo, bod rhaid didynnu unrhyw swm sy'n dod o fewn paragraff 3(1)(a) a (b). Mae swm yn dod o fewn paragraff 3(1)(a) a (b) os yw'n adenilladwy neu wedi ei adennill gan y perchennog oddi wrth yr Awdurdod o dan adran 43 (gweler paragraffau 174 i 179 uchod) ac yn ymwneud â threuliau yr aed iddynt gan y perchennog o ganlyniad i'r hysbysiad a roddwyd iddynt o dan adran 35.

209. O dan baragraff 3(2), pan gaiff hysbysiad ei ganslo nid oes gan berchennog ar dir hawlogaeth i gyfraniad o dan adran 51 mewn perthynas â threuliau yr eir iddynt ganddynt wrth gynnal gwaith adfer.

210. Mae paragraff 4 yn nodi addasiadau sy'n gymwys os gwneir cyfarwyddyd o dan adran 43 sy'n caniatáu i'r perchennog adennill symiau oddi wrth yr Awdurdod mewn perthynas â'r gwariant yr aed iddo gan y perchennog o ganlyniad i gael hysbysiad o dan adran 35. Mae'r rhain yn cynnwys gofyniad bod rhaid pennu unrhyw symiau y gellir eu hadennill oddi wrth yr Awdurdod o ganlyniad i'r cyfarwyddyd mewn unrhyw archiad a roddir o dan adran 51 am gyfraniad tuag at dreuliau'r perchennog. Caiff person y rhoddir archiad o'r fath iddo wneud cais o dan adran 52 i amrywio neu ganslo'r archiad ar y sail nad yw'r swm a hawlir yn yr archiad yn rhoi ystyriaeth briodol i swm y mae rhaid ei ddidynnu yn rhinwedd paragraff 3.

Adran 52 – Hawl cyfrannydd i apelio yn erbyn archiad perchennog

211. Pan fo person yn cael archiad am gyfraniad o dan adran 51, gall (o fewn 6 wythnos i'r archiad gael ei roi) wneud cais i'r llys am orchymyn sy'n amrywio'r archiad.

212. Mae is-adran (3) yn nodi ar ba seiliau y caniateir gwneud cais i amrywio archiad. Pan fo'r llys wedi ei fodloni bod un neu ragor o'r seiliau wedi ei phrofi neu eu profi, caiff y llys wneud gorchymyn yn leihau'r swm y gellir ei adennill oddi wrth y cyfrannydd (is-adran (4)).

Adran 53 – Hawl yr Awdurdod i adennill treuliau penodol

213. Mae adran 53 yn gymwys pan fo'r Awdurdod wedi cynnal gweithrediadau ar dir o dan adran 44. Yn yr achos hwn, caiff yr Awdurdod adennill oddi wrth berchennog y tir hwnnw y treuliau a nodir yn is-adran (1). Y "perchennog" yw'r person a oedd yn berchennog pan ddechreuodd yr Awdurdod gynnal y gweithrediadau (gweler is-adran (9)).

214. O dan is-adran (2), caiff yr Awdurdod adennill oddi wrth berchennog ar dir unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol gan yr Awdurdod wrth gynnal ymchwiliadau o dan adran 55 a arweiniodd at roi hysbysiad i'r perchennog o dan adran 35 (gweler is-adran (9) am esboniad o ba bryd y mae ymchwiliadau i'w trin fel pe baent wedi arwain at roi hysbysiad o dan adran 35). Caiff yr Awdurdod hefyd adennill swm unrhyw digolledia a adenillwyd neu y gellir ei adennill o dan adran 50 oddi wrth yr Awdurdod mewn perthynas ag ymchwiliadau o'r fath. Y "perchennog" yw'r person y rhoddir yr hysbysiad iddo o dan adran 35 (gweler is-adran (9)).

215. Mae is-adran (3) yn darparu y caiff yr Awdurdod adennill treuliau oddi wrth gyfrannwr pan fo gorchymyn wedi ei wneud o dan adran 48 mewn perthynas â threuliau y gall fod yn rhaid i'r perchennog eu hysgwyddo fel arall o dan is-adran (1) neu (2).

216. Mae is-adrannau (4) a (5) yn nodi'r gofynion gweithdrefnol y mae rhaid i'r Awdurdod eu dilyn er mwyn adennill symiau o dan yr adran hon.

217. Mae is-adran (6) yn darparu bod archiad a roddir gan yr Awdurdod o dan is-adran (4) yn derfynol ac yn bendant oni bai bod cais i amrywio neu ganslo'r archiad yn cael ei wneud o dan adran 54.

218. Mae llog yn daladwy mewn perthynas ag unrhyw swm sy'n adenilladwy o dan yr adran hon yn unol ag is-adran (7) ac mae is-adran (8) yn darparu y caniateir talu unrhyw swm sy'n adenilladwy mewn rhandaliadau os yw'r Awdurdod yn cytuno i hynny.

Adran 54 - Yr hawl i apelio yn erbyn archiad yr Awdurdod

219. Mae adran 54 yn darparu hawl i berson y rhoddir archiad iddo o dan adran 53 i wneud cais i'r llys (fel y'i diffinnir yn adran 90) am orchymyn yn amrywio neu'n canslo'r archiad.

220. Mae is-adrannau (3) a (4) o adran 54 yn nodi'r seiliau y caniateir gwneud cais o'r fath arnynt, ac mae is-adran (5) yn darparu, pan fo'r llys wedi ei fodloni bod unrhyw un neu ragor o seiliau'r cais wedi ei phrofi neu eu profi, y caiff y llys wneud gorchymyn sy'n canslo'r archiad neu'n lleihau'r swm sy'n adenilladwy oddi wrth y person y rhoddwyd yr archiad iddo.

PENNOD 4 – DARPARIAETH ATODOL

Trosolwg o Bennod 4

221. Mae Pennod 4 yn Bennod fer sy'n rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i gynnal ymchwiliadau ar dir i benderfynu a oes angen gwneud gweithrediadau penodedig ar dir yn ofynnol neu gynnal gweithrediadau o'r fath. Mae'r Bennod hefyd yn creu troseddau cysylltiedig.

Adran 55 - Pŵer i gynnal ymchwiliadau

222. Mae adran 55 yn rhoi pŵer i'r Awdurdod i gynnal ymchwiliadau ar dir i benderfynu pa un a oes angen i'r Awdurdod wneud gweithrediadau yn ofynnol neu gynnal gweithrediadau ei hun, neu ba un a yw gweithrediadau yn cael eu cynnal yn unol â hysbysiad a roddir o dan adran 35.

Adran 56 – Cosb am rwystro gweithrediadau etc

223. Mae is-adran (1) yn darparu bod person yn cyflawni trosedd os yw'n rhwystro neu'n ymyrryd yn fwriadol ag - (a) ymchwiliad o dan adran 55, (b) cynnal gweithrediadau sy'n ofynnol gan hysbysiad o dan adran 35, neu (c) cynnal gweithrediadau o dan adran 44. Yn unol ag is-adran (3), mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (1) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy.

224. Mae is-adran (2) yn darparu bod person sy'n difrodi'n fwriadol neu'n ymyrryd fel arall ag unrhyw waith a gwblhawyd yn ystod gweithrediadau sy'n ofynnol drwy hysbysiad o dan adran 35 neu a gynhelir gan yr Awdurdod o dan adran 44 yn cyflawni trosedd. Yn unol ag is-adran (3) mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (1) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy.

225. Mae is-adran (4) yn darparu nad yw torri is-adran (1) neu (2) gan y Goron yn gwneud y Goron yn atebol o ran cyfraith trosedd. Mae hyn yn gyson â'r polisi a fynegir yn adran 28(3) o Ddeddf Deddfwriaeth (Cymru) 2019, sy'n darparu nad yw Deddf gan Senedd Cymru yn gwneud y Goron yn atebol o ran cyfraith trosedd, ond ei bod yn gymwys i bersonau sy'n gwasanaethu'r Goron fel y mae'n gymwys i bersonau eraill.

RHAN 4 - ATODOL

Trosolwg o Ran 4

226. Mae Rhan 4 yn cynnwys darpariaethau ynghylch cynlluniau rheoli, rhannu gwybodaeth, pwerau i'w gwneud yn ofynnol rhoi gwybodaeth a chosbau mewn cysylltiad â hysbysiadau sy'n ei gwneud yn ofynnol rhoi gwybodaeth. Mae'r rhain wedi eu cynnwys yn adrannau 57 i 64.

227. Mae hefyd yn gwneud darpariaeth ynghylch pwerau mynediad. Mae'r rhain yn cynnwys darpariaethau mewn perthynas â rhoi hysbysiad cyn mynd ar dir, dyroddi gwarantau sy'n rhoi pwerau mynediad, mynd ar dir gyda gwarant, a heb warant, cosbau am rwystro mynd ar dir a mynd ar dir y Goron. Mae'r rhain wedi eu cynnwys yn adrannau 65 i 70.

228. Mae nifer o ddarpariaethau amrywiol hefyd, sef dyletswydd ar yr Awdurdod i sefydlu a chynnal gwefan (neu gyfleuster electronig arall), gofynion cyhoeddi, darpariaeth sy'n rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i ddarparu gwasanaethau a darpariaeth weinyddol, technegol neu broffesiynol a darpariaeth mewn cysylltiad â chanllawiau. Maent hefyd yn cynnwys darpariaeth sy'n gwneud diwygiadau i Ddeddf Mwyngloddiau a Chwareli (Tomenni) 1969. Mae'r rhain wedi eu cynnwys yn adrannau 71 i 75.

Adran 57 – Cynlluniau rheoli

229. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod lunio a chadw cynllun rheoli ar gyfer pob tomen nas defnyddir yn y gofrestr sy'n domen categori 1 neu'n domen categori 2.

230. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod lunio'r cynllun rheoli cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl i'r domen gael ei chofnodi gyntaf yn y gofrestr fel tomen categori 1 neu domen categori 2.

231. Mae is-adran (3) yn darparu pŵer i'r Awdurdod i lunio a chadw cynllun rheoli ar gyfer tomen categori 3 neu domen categori 4.

232. Mae is-adran (4) yn rhagnodi bod rhaid i gynllun rheoli nodi sut y mae'r Awdurdod yn bwriadu arfer ei swyddogaethau o dan y Ddeddf mewn perthynas â'r domen (gan gynnwys manylion unrhyw wybodaeth neu gyngor y mae'n bwriadu ei rhoi neu ei roi i berchnogion tir neu feddianwyr ar dir o dan adran 3); gwybodaeth y mae'r Awdurdod yn ystyried y gallai fod yn berthnasol mewn argyfwng sy'n ymwneud â'r domen; gwybodaeth am rolau a chyfrifoldebau'r Awdurdod ac awdurdodau cyhoeddus eraill mewn argyfwng o'r fath; a sut y mae'r Awdurdod yn bwriadu cydweithredu â'r awdurdodau cyhoeddus hynny mewn argyfwng o'r fath.

233. Mae is-adran (5) yn darparu y caiff cynllun rheoli gynnwys unrhyw wybodaeth arall y mae'r Awdurdod yn ystyried ei bod yn briodol.

234. Y bwriad yw y bydd yr Awdurdod yn cydweithredu ag awdurdodau cyhoeddus perthnasol eraill wrth lunio cynlluniau rheoli, er enghraifft, â'r awdurdod lleol ar gyfer yr ardal y lleolir y domen nas defnyddir ynddi, Cyfoeth Naturiol Cymru, yr Awdurdod Glo a'r Awdurdod Tân ac Achub ar gyfer yr ardal. Yn unol ag adran 74(1)(f), rhaid i Weinidogion Cymru roi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer ei swyddogaethau o dan adran 57 (cynlluniau rheoli). Rhaid i'r Awdurdod roi sylw i'r canllawiau hynny wrth arfer ei swyddogaethau.

Adran 58 – Ystyr "awdurdod cyhoeddus perthnasol"

235. Mae adran 58 yn diffinio "awdurdod cyhoeddus perthnasol" at ddibenion Rhan 4 o'r Ddeddf. Mae rhai o'r adrannau yn Rhan 4 sy'n ymwneud â darparu gwybodaeth yn gymwys yn benodol i awdurdodau cyhoeddus perthnasol, ond nid yw eraill yn caniatáu gwneud archiad am wybodaeth oddi wrth awdurdodau o'r fath.

236. Mae is-adran (1) yn darparu bod Gweinidogion Cymru a nifer o awdurdodau cyhoeddus eraill yn "awdurdodau cyhoeddus perthnasol" at ddibenion Rhan 4. Yr awdurdodau cyhoeddus eraill hynny yw: Cyfoeth Naturiol Cymru, cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol yng Nghymru, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yng Nghymru, yr Awdurdod Glo, ac Awdurdodau Tân ac Achub ar gyfer ardaloedd yng Nghymru.

237. Mae is-adran (3) yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau i ddiwygio ystyr "awdurdodau cyhoeddus perthnasol" yn is-adran (1). Yn unol ag is-adran (4), ni chaiff rheoliadau o'r fath gynnwys awdurdod cyhoeddus o fewn y diffiniad o "awdurdodau cyhoeddus perthnasol" oni bai bod yr awdurdod hwnnw'n "awdurdod Cymreig datganoledig" o fewn yr ystyr a roddir i "devolved Welsh authority" yn adran 157A(1)(a) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae hyn yn golygu na chaniateir cynnwys awdurdod cyhoeddus yn y diffiniad o "awdurdod cyhoeddus perthnasol" onid yw ei swyddogaethau yn arferadwy o ran Cymru yn unig, a bod y swyddogaethau hynny yn rhai nad ydynt yn ymwneud â materion a gedwir yn ôl yn gyfan gwbl neu'n bennaf.

Adran 59 – Pŵer yr Awdurdod i'w gwneud yn ofynnol i awdurdodau cyhoeddus perthnasol roi gwybodaeth

238. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod cyhoeddus perthnasol i ddarparu i'r Awdurdod wybodaeth y gofynnir amdani gan yr Awdurdod at ddiben arfer swyddogaethau a roddir gan y Ddeddf neu odani.

239. Mae is-adran (2) yn darparu nad yw'n ofynnol i awdurdod cyhoeddus perthnasol roi gwybodaeth i'r Awdurdod, a ni chaniateir iddo wneud hynny, pe bai hynny'n groes i unrhyw waharddiad sydd wedi ei gynnwys mewn deddfwriaeth arall neu a osodir gan reol gyfreithiol arall. Er enghraifft, ni fyddai'n ofynnol i awdurdod cyhoeddus perthnasol ddarparu gwybodaeth pe bai, wrth wneud hynny, yn torri deddfwriaeth diogelu data neu'n torri dyletswydd gyfrinachedd sy'n ddyledus i drydydd parti.

240. Mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod cyhoeddus perthnasol roi ei resymau yn ysgrifenedig i'r Awdurdod pan fo'n gwrthod datgelu gwybodaeth i'r Awdurdod yn dilyn archiad o dan yr adran hon.

Adran 60 – Dyletswyddau'r Awdurdod ac awdurdodau cyhoeddus perthnasol i rannu gwybodaeth

241. Mae adran 60 yn gosod dyletswydd ar awdurdod cyhoeddus perthnasol a'r Awdurdod, pan fo amgylchiadau penodol wedi eu bodloni, i roi gwybodaeth i'r parti arall cyn gynted ag y bo'n ymarferol.

242. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod cyhoeddus perthnasol, os daw'n ymwybodol o fygythiad i sefydlogrwydd tomen nas defnyddir neu dystiolaeth o ansefydlogrwydd tomen nas defnyddir, a'i fod yn ystyried y dylid rhannu'r wybodaeth honno â'r Awdurdod er mwyn osgoi neu leihau bygythiad i les pobl, i ddarparu'r wybodaeth honno i'r Awdurdod cyn gynted ag y bo'n ymarferol. Er enghraifft, gall awdurdod lleol ddod yn ymwybodol, fel rhan o gais cynllunio, o weithgarwch ar domen nas defnyddir, neu gerllaw tomen o'r fath, y mae'n ystyried y dylid rhoi gwybod i'r Awdurdod amdano er mwyn osgoi neu leihau bygythiad i les pobl.

243. Yn yr un modd, mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod, os daw'n ymwybodol o rywbeth y dylid ei ddwyn i sylw awdurdod cyhoeddus perthnasol at ddiben arfer swyddogaethau'r awdurdod cyhoeddus, ddarparu'r wybodaeth honno i'r awdurdod cyhoeddus cyn gynted ag y bo'n ymarferol. Er enghraifft, wrth asesu tomen nas defnyddir, os bydd yr Awdurdod yn dod yn ymwybodol o berygl tân ar y domen neu ar dir cyfagos, rhaid i'r Awdurdod ddarparu'r wybodaeth honno i'r Awdurdod Tân ac Achub ar gyfer yr ardal honno.

244. Mae is-adran (3) yn darparu na all yr adran ei gwneud yn ofynnol na chaniatáu i awdurdod cyhoeddus perthnasol na'r Awdurdod roi gwybodaeth yn groes i unrhyw waharddiadau sydd wedi eu cynnwys mewn deddfwriaeth neu a osodir gan reol gyfreithiol arall.

Adran 61 — Gwybodaeth am ystadau neu fuddiannau mewn tir

245. Mae adran 61 yn cynnwys darpariaethau at ddiben helpu'r Awdurdod i gael gwybodaeth benodol.

246. Mae is-adran (1) yn darparu y caiff yr Awdurdod ei gwneud yn ofynnol i feddiannydd ar dir, neu berson sy'n cael rhent mewn cysylltiad â'r tir, ddarparu gwybodaeth ysgrifenedig benodol i'r Awdurdod: sef, natur eu hystad neu fuddiant yn y tir ac a ydynt yn gwybod am unrhyw un arall sydd ag ystad neu fuddiant yn y tir. Os ydynt yn ymwybodol o unrhyw berson o'r fath rhaid iddynt, os yw'r wybodaeth honno'n hysbys, roi enw a manylion cyswllt y person hwnnw i'r Awdurdod. Mae peidio â rhoi gwybodaeth o'r fath, heb esgus rhesymol, neu roi gwybodaeth sy'n anwir ac yn gamarweiniol mewn modd perthnasol, naill ai gan wybod ei bod yn anwir neu'n gamarweiniol neu wrth fod yn ddi-hid ynghylch pa un a yw'n anwir neu'n gamarweiniol, yn drosedd o dan adran 64.

247. Nodir ystyr "manylion cyswllt" yn is-adran (2).

248. Mae is-adran (3) yn darparu na chaiff yr Awdurdod roi hysbysiad o dan adran 60 yn ei gwneud yn ofynnol i berson ddarparu gwybodaeth oni bai bod angen gwybodaeth o'r fath ar yr Awdurdod i'w alluogi neu i'w gynorthwyo i arfer swyddogaeth a roddir gan y Ddeddf neu odani. Efallai y bydd yr Awdurdod, er enghraifft, angen gwybodaeth er mwyn cadarnhau pwy sydd ag ystad neu fuddiant mewn tir penodol, fel y gall yr Awdurdod gydymffurfio â'i ddyletswydd o dan adran 37 o'r Ddeddf i roi i bersonau penodol gopi o hysbysiad adran 35.

249. Mae is-adran (4) yn nodi'r cyfnod y caniateir i hysbysiad o dan yr adran hon ei gwneud yn ofynnol rhoi gwybodaeth ynddo.

250. Mae is-adran (5) yn egluro nad yw adran 61 yn ei gwneud yn ofynnol nac yn caniatáu i wybodaeth gael ei rhoi yn groes i unrhyw waharddiadau sydd wedi eu cynnwys mewn deddfwriaeth neu wedi eu gosod gan reol gyfreithiol arall. Mae is-adrannau (6) a (7) yn darparu, yn y drefn honno, na chaiff yr Awdurdod roi hysbysiad o dan adran 61 i awdurdod cyhoeddus perthnasol nac i awdurdod priodol y Goron mewn cysylltiad ag ystad neu fuddiant yn nhir y Goron nad yw'n fuddiant preifat. Diffinnir "awdurdod priodol y Goron", "tir y Goron" a "buddiant preifat" yn adran 89. Mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith bod darpariaethau mewn mannau eraill yn y Ddeddf sy'n caniatáu i hysbysiadau gael eu rhoi i awdurdodau cyhoeddus perthnasol neu mewn cysylltiad ag ystadau neu fuddiannau yn nhir y Goron: adran 59 (sy'n galluogi'r Awdurdod i'w gwneud yn ofynnol i awdurdodau cyhoeddus perthnasol roi gwybodaeth) ac adran 62 (sy'n gwneud darpariaeth mewn perthynas â chael gwybodaeth am ystadau neu fuddiannau yn nhir y Goron).

Adran 62 — Gwybodaeth am ystadau neu fuddiannau yn nhir y Goron

251. Mae'r adran hon yn gwneud darpariaeth mewn perthynas â chael gwybodaeth am ystadau neu fuddiannau yn nhir y Goron.

252. Mae is-adran (1) yn darparu bod adran 62 yn gymwys i ystad neu fuddiant yn nhir y Goron nad yw'n fuddiant preifat. Diffinnir "tir y Goron" yn adran 89(2) a diffinnir "buddiant preifat", mewn perthynas â thir y Goron, yn adran 89(5).

253. Mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod priodol y Goron ddarparu gwybodaeth y gofynnir amdani gan yr Awdurdod o dan is-adran (2), heblaw o dan yr amgylchiadau a nodir yn is-adran (4)(a) neu (b).

Adran 63 – Gwybodaeth i nodi neu asesu bygythiadau i sefydlogrwydd tomen nas defnyddir etc

254. Mae is-adran (1) yn darparu y caiff yr Awdurdod roi "hysbysiad gwybodaeth" i berson. Ni chaniateir rhoi hysbysiad gwybodaeth i awdurdod cyhoeddus perthnasol (is-adran (5)). Rhaid i hysbysiad gwybodaeth bennu'r math o wybodaeth y mae'r Awdurdod yn gofyn amdani, y mae rhaid iddi fod yn wybodaeth y mae'r Awdurdod yn credu y bydd yn ei ganiatáu neu'n ei helpu i asesu bygythiad i sefydlogrwydd tomen nas defnyddir, neu i asesu sefydlogrwydd tomen nas defnyddir. Rhaid i'r Awdurdod fod â rheswm i gredu bod y person y rhoddir yr hysbysiad gwybodaeth iddo naill ai'n meddu ar yr wybodaeth neu fod ganddo'r wybodaeth o dan ei reolaeth. Mae'n drosedd, o dan adran 64, i beidio â rhoi'r wybodaeth heb esgus rhesymol, neu i roi gwybodaeth mewn ymateb i'r hysbysiad gwybodaeth sy'n anwir neu'n gamarweiniol mewn modd perthnasol, naill ai gan wybod bod yr wybodaeth yn anwir neu'n gamarweiniol neu drwy fod yn ddi-hid ynghylch pa un a yw'r wybodaeth yn anwir neu'n gamarweiniol. Gallai gwybodaeth y gellid gofyn amdani o dan yr adran hon gynnwys, er enghraifft, wybodaeth am waith hanesyddol a wnaed ar domen nas defnyddir.

255. Mae is-adran (2) yn darparu y caiff yr Awdurdod, yn yr hysbysiad gwybodaeth, ei gwneud yn ofynnol i berson roi gwybodaeth mewn ffordd benodol ac ar ffurf benodol. Er enghraifft, gallai'r hysbysiad gwybodaeth bennu bod rhaid i berson lenwi ffurflen benodol.

256. Mae is-adran (3) yn nodi'r cyfnod y caniateir i hysbysiad o dan yr adran hon ei gwneud yn ofynnol rhoi gwybodaeth ynddo. Mae is-adran (4) yn darparu na ellir ei gwneud yn ofynnol i wybodaeth gael ei rhoi neu ganiatáu i wybodaeth gael ei rhoi yn groes i unrhyw waharddiadau sydd wedi eu cynnwys mewn deddfwriaeth neu wedi eu gosod gan reol gyfreithiol arall.

257. Ni chaniateir rhoi hysbysiad gwybodaeth i awdurdod cyhoeddus perthnasol (is-adran (5)). Mae adrannau 59 a 60 yn ymdrin yn benodol â rhannu gwybodaeth rhwng yr Awdurdod ac awdurdodau cyhoeddus perthnasol.

Adran 64 - Cosbau mewn cysylltiad â hysbysiadau sy'n gofyn am wybodaeth

258. Mae is-adran (1) yn darparu bod person y mae'n ofynnol iddo roi gwybodaeth yn unol â hysbysiad o dan adran 61 neu hysbysiad gwybodaeth o dan adran 63, yn cyflawni trosedd os yw'r person yn methu, heb esgus rhesymol, â rhoi'r wybodaeth ofynnol. Efallai y bydd gan berson esgus rhesymol dros y methiant os, er enghraifft, y bu'r person allan o'r wlad neu yn yr ysbyty yn ystod y cyfnod yr oedd hysbysiad yn ei gwneud yn ofynnol rhoi'r wybodaeth ynddo. Fodd bynnag, bydd hyn yn fater i'w benderfynu gan y llys.

259. Yn unol ag is-adran (2), gellir cosbi'r drosedd hon, yn dilyn euogfarn ddiannod, drwy ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol, sef £1,000 ar hyn o bryd.

260. Mae is-adran (3) yn darparu bod person y mae'n ofynnol iddo roi gwybodaeth o dan adran 61 neu 63 yn cyflawni trosedd os ydynt yn fwriadol neu'n ddi-hid yn rhoi gwybodaeth sy'n anwir neu'n gamarweiniol mewn ffordd berthnasol, naill ai gan wybod ei bod yn anwir neu'n gamarweiniol neu drwy fod yn ddi-hid ynghylch pa un a yw'n anwir neu'n gamarweiniol. Mae person a euogfernir o'r drosedd hon, naill ai yn y Llys Ynadon neu Lys y Goron, yn agored i ddirwy.

Adran 65 – Pŵer i fynd ar dir

261. Mae is-adran (1) yn rhoi'r pŵer i berson awdurdodedig i fynd ar unrhyw dir (nid dim ond tir y mae tomen nas defnyddir arno) i wneud unrhyw un neu ragor o'r pethau a restrir ym mharagraffau (a) i (f) ar ran yr Awdurdod. Mae is-adran (4) yn diffinio mai ystyr "person awdurdodedig" yw person sydd wedi ei awdurdodi yn ysgrifenedig gan yr Awdurdod i weithredu ar ei ran. Gallai hyn, er enghraifft, fod yn aelod o staff yr Awdurdod neu gallai fod yn drydydd parti. Ni fydd yr Awdurdod bob tro yn gallu gwneud y pethau a restrir yn is-adran (1) ei hun. Gellid defnyddio'r pŵer hwn, er enghraifft, i ganiatáu i'r Awdurdod awdurdodi contractwyr sydd â gwybodaeth neu gyfarpar arbenigol i fynd ar y tir a chynnal gwaith ymchwilio neu fonitro ar ran yr Awdurdod.

262. Mae is-adran (2) yn caniatáu i berson awdurdodedig fynd â phobl eraill, cyfarpar a deunydd ar y tir a allai fod yn angenrheidiol at y dibenion a grybwyllir yn is-adran (1). Mae hefyd yn rhoi'r gallu i'r person awdurdodedig i adael cyfarpar a deunydd ar y tir. Mae hyn yn golygu, er enghraifft, tra bod gweithrediadau'n cael eu cynnal, na fydd angen symud offer a pheiriannau ymaith o'r tir ar ddiwedd pob dydd.

263. Mae is-adran (3) yn darparu y caiff person awdurdodedig, at y dibenion a nodir yn is-adran (1), gynnal arolygiadau ac archwiliadau ar y tir (mae hyn yn cynnwys profion ac arolygon); cymryd mesuriadau, tynnu lluniau a gwneud recordiadau; cymryd samplau o'r tir a'u symud ymaith. Dyma'r camau y gallai fod angen i berson awdurdodedig eu cymryd wrth wneud y pethau a grybwyllir yn is-adran (1) ar ran yr Awdurdod.

Adran 66 - Mynediad i dir heb warant

264. Mae is-adran (1) yn darparu na chaiff person awdurdodedig fynnu mynediad i dir sy'n cael ei feddiannu oni bai bod o leiaf 48 awr o rybudd o'r mynediad arfaethedig wedi ei roi i bob meddiannydd ar y tir. Yn yr un modd, mae is-adran (2) yn darparu na chaiff person awdurdodedig fynnu mynd â phobl eraill, cyfarpar neu ddeunydd ar dir sy'n cael ei feddiannu, ac na chaiff person awdurdodedig fynnu gadael deunydd ar dir o'r fath, oni bai bod o leiaf 48 awr o rybudd o'r bwriad i wneud hynny wedi ei roi i bob meddiannydd ar y tir. Rhaid i hysbysiad gynnwys, pan fo'n berthnasol, fanylion y personau, y cyfarpar a'r deunydd sydd i'w cymryd ar y tir neu ei gymryd ar y tir, neu i'w gadael arno neu i'w adael arno.

265. Os yw'r person awdurdodedig yn ceisio mynediad 48 awr ar ôl rhoi'r hysbysiad, ond bod meddiannydd neu berchennog yn gwrthod mynediad i'r person awdurdodedig, bydd angen i'r person awdurdodedig wneud cais am warant i fynd ar y tir o dan adran 67.

266. Caiff person awdurdodedig, gyda chytundeb, fynd ar dir heb roi rhybudd ymlaen llaw.

267. Mae is-adran (3) yn datgymhwyso'r gofyniad, yn is-adrannau (1) a (2), i'r Awdurdod roi o leiaf 48 awr o rybudd pan fo'r Awdurdod yn credu bod tomen nas defnyddir yn ansefydlog, a bod yr ansefydlogrwydd yn peri bygythiad i les pobl sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod fynd ar y tir ar unwaith er mwyn:
    (a) ymchwilio i weld a oes angen cynnal gweithrediadau o dan Ran 3, sef ymchwiliadau i benderfynu a oes angen i'r Awdurdod ei gwneud yn ofynnol i berchennog ar dir gynnal gweithrediadau o dan adran 35, neu benderfynu a oes angen i'r Awdurdod ymgymryd â'r gwaith ei hun o dan adran 44; neu
    (b) cynnal gweithrediadau ar dir a gwaith adfer canlyniadol ei hun o dan adran 44.

268. Pan fo'r amodau yn is-adran (3) wedi eu bodloni, caiff person awdurdodedig fynnu mynediad fel mater o hawl i dir sy'n cael ei feddiannu, heb roi hysbysiad, a gall fynnu bod personau eraill yn cael mynd ar y tir, a bod cyfarpar neu ddeunydd yn cael eu cymryd ar y tir, a'i adael arno.

269. Mae is-adran (4) yn darparu na chaiff person awdurdodedig fynnu mynediad fel hawl i dir preswyl, er y gallai person awdurdodedig fynd ar dir preswyl gyda chydsyniad y meddiannydd. Os nad yw'r meddiannydd yn cydsynio, caiff y person awdurdodedig wneud cais am warant i fynd ar y tir. Mae'r amodau y mae rhaid eu bodloni i gael gwarant wedi eu cynnwys yn adran 67(3).

270. Diffinnir "tir preswyl" yn is-adran (7). Mae is-baragraff (a) o'r diffiniad yn cwmpasu pob annedd a rhannau o anheddau, gan gynnwys, er enghraifft, fflat mewn adeilad a ddefnyddir at ddibenion eraill, megis fflat gofalwr mewn ysgol. Mae is-baragraff (c) o'r diffiniad yn cwmpasu, er enghraifft, ardaloedd cymunol mewn bloc o fflatiau. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol cael gwarant i fynd ar dir preswyl os nad yw'r meddiannydd yn rhoi cydsyniad i hynny.

271. Mae is-adran (5) yn darparu na chaiff person awdurdodedig fynnu mynd ar dir o dan adran 65 ond ar adeg resymol. Yr eithriad i hyn yw pan fodlonir yr amod yn is-adran (3). Mewn achos o'r fath, caiff yr Awdurdod fynnu mynd ar dir ar unrhyw adeg. Mae hyn yn cydnabod pan fo tomen nas defnyddir yn ansefydlog a bod angen mynediad ar unwaith o dan is-adran (3), fod rhaid i berson awdurdodedig allu mynnu mynediad.

272. Mae is-adran (6) yn darparu bod rhaid i berson awdurdodedig, cyn mynd ar dir, os gofynnir amdani gan berchennog neu feddiannydd, ddangos tystiolaeth o'i awdurdodiad a datgan diben mynd ar y tir. Rhaid iddynt adael y tir yr un mor ddiogel yn erbyn tresmaswyr ag yr oedd pan aeth y person arno, os ydynt yn gadael y tir ar adeg pan nad oes perchennog neu feddiannydd yn bresennol.

273. Mae is-adran (7) yn darparu nad yw cyfeiriadau at "tir" yn yr adran hon yn cynnwys tir y Goron. Diffinnir "tir y Goron" yn adran 89(2). Mae darpariaethau penodol sy'n llywodraethu mynd ar dir y Goron yn adran 70.

Adran 67 – Gwarant i fynd ar dir

274. Mae is-adran (1) yn darparu y caiff ynad heddwch ddyroddi gwarant sy'n rhoi pŵer i fynd ar dir, drwy rym os oes angen. Er enghraifft, caiff yr Awdurdod wneud cais am warant pan fo meddiannydd, ar ôl i'r cyfnod rhybudd 48 awr ddod i ben o dan adran 66(1), yn gwrthod caniatáu i berson awdurdodedig fynd ar dir. Yn yr un modd, bydd angen i'r Awdurdod wneud cais am warant os yw meddiannydd yn gwrthod mynediad i dir pan fodlonir yr amodau ar gyfer mynediad ar unwaith heb rybudd (fel y nodir yn adran 66(3)).

275. Mae is-adran (2) yn darparu bod rhaid i ynad heddwch fod wedi ei fodloni bod seiliau rhesymol dros fynd ar dir at ddiben a grybwyllir yn adran 65(1) a bod un neu ragor o'r amodau yn is-adran (3) wedi eu bodloni.

276. Mae is-adran (5) yn darparu y caiff ynad heddwch hefyd ganiatáu, pan ystyrir ei fod yn angenrheidiol, i berson awdurdodedig fynd â phersonau eraill, cyfarpar neu ddeunydd ar dir neu adael cyfarpar neu ddeunydd ar y tir. Bydd y warant yn cynnwys y pŵer i'r person awdurdodedig wneud hyn, ac mewn achosion o'r fath, rhaid iddo gynnwys manylion y personau, y cyfarpar neu'r deunydd.

277. Mae is-adran (7) yn darparu bod gwarant yn parhau mewn grym hyd nes y cyflawnir y diben y'i dyroddir ar ei gyfer. Er enghraifft, os dyroddwyd y warant i ganiatáu i berson awdurdodedig fynd ar dir i gynnal gweithrediadau penodedig ar domen nas defnyddir, mae'r warant yn parhau mewn grym hyd nes y bydd y gweithrediadau hynny wedi eu cwblhau.

278. Mae is-adran (8) yn egluro nad yw cyfeiriadau at "tir" yn yr adran hon yn cynnwys tir y Goron. Diffinnir "tir y Goron" yn adran 89(2). Mae darpariaethau penodol sy'n llywodraethu mynd ar dir y Goron yn adran 70. Mae i "tir preswyl" yr ystyr a roddir yn adran 66(7).

Adran 68 - Mynd ar dir gyda gwarant

279. Mae is-adran (1) yn darparu na all gwarant a ddyroddir o dan adran 67 roi pŵer i fynd ar dir ond ar adeg resymol, ac eithrio pan fo'r amgylchiadau yn is-adran (2) wedi eu bodloni. Bydd yr hyn sy'n adeg resymol yn dibynnu ar yr amgylchiadau. Mae'r hyn a ystyrir yn adeg resymol at ddibenion mynd i annedd yn debygol o fod yn wahanol er enghraifft, i'r hyn sy'n rhesymol wrth fynd ar dir nad yw'n dir preswyl.

280. Nid yw'r cyfyngiad bod rhaid i warant sy'n rhoi pŵer i fynd ar dir fod yn gymwys ar adeg resymol yn gymwys os yw ynad heddwch wedi ei fodloni bod yr amodau yn is-adran (2) wedi eu bodloni. Mewn achosion o'r fath, caiff y warant roi pŵer i fynd ar dir ar unrhyw adeg.

281. Yr amodau yw (a) bod tomen nas defnyddir yn ansefydlog, a (b) bod ansefydlogrwydd y domen yn fygythiad i les pobl sy'n gofyn am fynediad ar unwaith i'r tir (drwy rym os oes angen) at ddiben a grybwyllir yn adran 65(1)(c) neu (e).

282. Pan fo person wedi ei awdurdodi i fynd ar dir, mae is-adran (3) yn darparu, cyn mynd ar dir, fod rhaid iddo ddangos y warant a datgan diben mynd ar y tir, os gofynnir iddo wneud hynny gan berchennog neu feddiannydd ar y tir. Rhaid iddynt adael y tir yr un mor ddiogel yn erbyn tresmaswyr ag yr oedd pan aeth y person arno, os ydynt yn gadael y tir ar adeg pan nad oes perchennog neu feddiannydd yn bresennol.

Adran 69 - Cosb am rwystro mynd ar dir

283. Mae adran 69 yn creu trosedd pan fo person yn rhwystro yn fwriadol berson sy'n arfer pŵer i fynd ar dir o dan adran 65 neu o dan warant a ddyroddir o dan adran 67. Mae is-adran (3) yn darparu bod person a euogfernir o drosedd o dan is-adran (2) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol, sef £1,000 ar hyn o bryd.

Adran 70 – Mynd ar dir y Goron

284. Mae'r adran hon yn rheoli pŵer y person awdurdodedig i fynd ar dir y Goron. Diffinnir "tir y Goron" yn adran 89(2).

285. Yn unol ag is-adran (1), ni chaiff person awdurdodedig fynd ar dir y Goron (a) oni bai bod ganddo ganiatâd gan awdurdod priodol y Goron neu (b) bod yr Awdurdod yn credu bod tomen nas defnyddir yn ansefydlog a bod ansefydlogrwydd y domen yn fygythiad i les pobl sy'n golygu bod angen mynd ar y tir ar unwaith, naill ai i ymchwilio i weld pa un a oes angen i weithrediadau fod yn ofynnol neu eu cynnal o dan Ran 3 neu i gynnal gweithrediadau o dan adran 44. Felly, yn ymarferol, ni fydd mynd ar dir y Goron heb ganiatâd ond yn bosibl mewn amgylchiadau pan fo'r Awdurdod yn credu bod angen mynd ar y tir ar unwaith. Dylai hyn fod yn ddigwyddiad prin. Er enghraifft, efallai y bydd angen i berson awdurdodedig fynd ar dir y Goron heb ganiatâd at ddiben cynnal gwaith i sefydlogi tomen nas defnyddir os yw'r Awdurdod yn credu bod tomen yn ansefydlog a bod risg uniongyrchol o dirlithriad a fyddai'n fygythiad i les pobl. Nid oes angen i'r domen nas defnyddir fod ar dir y Goron: efallai na fydd ond angen i'r person awdurdodedig groesi tir y Goron er mwyn cael mynediad i'r domen nas defnyddir.

286. Pan fo'r Awdurdod yn credu, yn unol â'r amgylchiadau a nodir yn is-adran (1)(b), fod angen mynd ar y tir ar unwaith, caiff y person awdurdodedig fynnu mynediad i'r tir a mynnu mynd â phersonau eraill, cyfarpar neu ddeunydd ar y tir a gadael cyfarpar neu ddeunydd ar y tir.

287. Mae is-adran (3) yn darparu na chaiff y person awdurdodedig fynnu mynediad i unrhyw ran o dir y Goron sy'n dir preswyl. Diffinnir tir preswyl yn adran 66(7). Felly, ni chaiff person awdurdodedig fynd ar dir y Goron sy'n bodloni'r diffiniad o dir preswyl ond gyda'r caniatâd priodol.

288. Mae is-adran (4) yn darparu, os yw person awdurdodedig yn mynd ar dir y Goron heb gydsyniad gan awdurdod priodol y Goron oherwydd bod yr amgylchiadau yn is-adran (1)(b) yn gymwys, fod rhaid i'r Awdurdod hysbysu awdurdod priodol y Goron cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol.

289. Mae is-adran (5)(a) yn darparu, os gofynnir iddo wneud hynny gan neu ar ran perchennog neu feddiannydd ar dir y Goron, fod rhaid i berson awdurdodedig ddangos tystiolaeth o'i awdurdodiad a datgan diben mynd ar y tir cyn mynd iddo o dan adran 64. Os yw person awdurdodedig yn gadael y tir ar adeg pan nad oes perchennog neu feddiannydd yn bresennol, mae is-adran (5)(b) yn gosod dyletswydd arno i adael y tir yr un mor ddiogel yn erbyn tresmaswyr ag yr oedd pan aeth y person arno.

Amrywiol

Adran 71 – Dyletswydd i sefydlu a chynnal gwefan neu gyfleuster electronig arall

290. Mae adran 71 yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i sefydlu a chynnal gwefan neu gyfleuster electronig arall y gall y cyhoedd ei chyrchu neu ei gyrchu yn rhad ac am ddim. Bwriedir i'r cyfeiriad at "cyfleuster electronig arall" ddiogelu'r gofyniad i'r dyfodol.

Adran 72 - Cyhoeddi

291. Mae adran 72 yn darparu, pan fo'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod gyhoeddi unrhyw beth (hysbysiad neu adroddiad er enghraifft), fod rhaid iddo gael ei gyhoeddi ar wefan yr Awdurdod (neu gyfleuster electronig arall) a sefydlir ac a gynhelir o dan adran 71. Mae'r gofyniad i gyhoeddi yn gymwys i, er enghraifft, adroddiad blynyddol a chynllun corfforaethol yr Awdurdod, ei adroddiadau ar asesiadau rhagarweiniol ac asesiadau llawn a'r hysbysiadau a roddir ganddo o dan adrannau 20, 21, 22, 23, 29 a 30.

292. Mae adran 72 hefyd yn rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i gyhoeddi dogfennau a gwybodaeth y mae gofyniad i gyhoeddi yn berthnasol iddo mewn unrhyw fodd arall y mae'r Awdurdod yn ystyried ei fod yn briodol.

Adran 73 – Darparu gwasanaethau gweinyddol, technegol neu broffesiynol

293. Mae'r adran hon yn rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i ddarparu gwasanaethau gweinyddol, technegol neu broffesiynol i unrhyw awdurdod Cymreig datganoledig o fewn yr ystyr a roddir i "devolved Welsh authority" yn adran 157A o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

294. Mae gwasanaethau gweinyddol, technegol a phroffesiynol yn cynnwys gwasanaethau "swyddfa gefn" fel cyllid, cyflogres, adnoddau dynol a thechnoleg gwybodaeth. Caiff yr Awdurdod ddewis codi ffi am ddarparu gwasanaeth o dan yr adran hon.

Adran 74 – Canllawiau

295. Mae is-adran (1) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i roi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer ei swyddogaethau mewn perthynas ag –
    (a) adran 3(4) (pŵer yr Awdurdod i godi ffioedd);
    (b) adran 10 (dyletswydd yr Awdurdod i fonitro tomenni cofrestredig);
    (c) Pennod 2 o Ran 2 (asesiad rhagarweiniol ac asesiad llawn o domenni gan yr Awdurdod);
    (d) adran 33 (digolledi am ddifrod neu aflonyddu a achosir gan weithgareddau monitro neu asesu);
    (e) Pennod 3 o Ran 3 (taliadau mewn cysylltiad â gweithrediadau);
    (f) adran 57 (cynlluniau rheoli).

296. Mae is-adran (2) yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru i roi canllawiau i'r Awdurdod mewn perthynas ag arfer unrhyw un neu ragor o'i swyddogaethau eraill o dan y Ddeddf. Mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod roi sylw i ganllawiau a roddir o dan is-adran (1) neu (2) wrth arfer ei swyddogaethau.

297. Mae is-adran (4) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i roi canllawiau i berson a benodir i benderfynu apêl o dan adran 38 neu adran 43. Yn unol ag is-adran (5), rhaid i berson a benodir i benderfynu apêl o'r fath roi sylw i ganllawiau a ddyroddir gan Weinidogion Cymru o dan is-adran (4).

298. Mae is-adran (6) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i ymgynghori â'r personau hynny y maent yn ystyried eu bod yn briodol cyn rhoi canllawiau o dan yr adran hon.

Adran 75 – Diwygio Deddf Mwyngloddiau a Chwareli (Tomenni) 1969

299. Mae adran 75 yn gwneud diwygiadau i Ddeddf Mwyngloddiau a Chwareli (Tomenni) 1969 ("Deddf 1969"). Gwneir y diwygiadau hyn o ganlyniad i sefydlu cyfundrefn newydd o dan y Ddeddf hon ar gyfer rheoli bygythiadau y gallai tomenni nas defnyddir eu peri i les pobl oherwydd eu hansefydlogrwydd.

300. Prif effaith y diwygiadau yw dileu'r swyddogaethau a osododd Rhan 2 o Ddeddf 1969 ar awdurdodau lleol yng Nghymru at ddiben sicrhau nad yw tomenni nas defnyddir yn berygl i aelodau'r cyhoedd. Yn hytrach, yr Awdurdod fydd yn gyfrifol am swyddogaethau sy'n ymwneud â goruchwylio tomenni nas defnyddir yng Nghymru. Nid yw'r diwygiadau i Ddeddf 1969 yn effeithio ar gymhwyso Deddf 1969 i awdurdodau lleol yn Lloegr neu'r Alban. Mae'r sefyllfa bresennol yn parhau i fod yn gymwys mewn perthynas â hwythau.

301. Mae nifer fach o domenni nas defnyddir sy'n mynd ar draws y ffin rhwng Cymru a Lloegr. Bydd gan yr Awdurdod swyddogaethau mewn perthynas â'r tomenni hynny o dan y Ddeddf hon, a bydd gan yr awdurdodau lleol perthnasol yn Lloegr swyddogaethau mewn perthynas â'r tomenni hynny o dan Ddeddf 1969. Bydd swyddogaethau'r Awdurdod, ac awdurdodau lleol yn Lloegr, yn arferadwy mewn perthynas â'r tomenni trawsffiniol hynny yn eu cyfanrwydd (nid dim ond y rhannau o'r tomenni hynny sy'n dod o fewn yr ardaloedd daearyddol priodol). Gallai pwerau'r Awdurdod yn y Ddeddf hefyd gael eu harfer mewn perthynas â thir yn Lloegr at ddiben ymdrin â bygythiadau i sefydlogrwydd tomen sydd wedi ei lleoli yn gyfan gwbl yng Nghymru, er enghraifft, pan fo'r unig fygythiad i sefydlogrwydd tomen yn bodoli dros y ffin yn Lloegr.

302. Mae adran 5 yn rhoi pŵer i'r Awdurdod i wneud unrhyw beth y bwriedir iddo hwyluso arfer ei swyddogaethau, neu sy'n ffafriol i'w harfer neu'n gysylltiedig â'u harfer. O ran tomen drawsffiniol, gallai'r Awdurdod o bosibl ddibynnu ar y pŵer hwn i gydweithredu ag awdurdodau lleol yn Lloegr pan fo cydweithrediad o'r fath yn ffafriol i arfer swyddogaethau'r Awdurdod.

RHAN 5 — CYFFREDINOL

Trosolwg o Ran 5

303. Mae Rhan 5 yn gwneud darpariaeth mewn perthynas â throseddau gan gyrff corfforedig ac yn pennu pwy all ddwyn erlyniadau am droseddau o dan y Ddeddf. Mae'n gwneud darpariaeth ynghylch rheoliadau a wneir o dan y Ddeddf, gan gynnwys gweithdrefn y Senedd sy'n gymwys i bwerau penodol i wneud rheoliadau.

304. Mae Rhan 5 hefyd yn gwneud darpariaeth gyffredinol mewn perthynas â rhoi hysbysiadau a dogfennau eraill o dan y Ddeddf. Mae'n gwneud darpariaeth ar gyfer achosion arbennig, gan gynnwys tir Eglwys Loegr. Mae'n darparu diffiniadau ar gyfer termau a ddefnyddir yn y Ddeddf, a mynegai o dermau diffiniedig, gan restru lle maent i'w gweld yn y Ddeddf. Mae'n cynnwys darpariaeth ynghylch pa bryd y bydd darpariaethau'r Ddeddf yn dod i rym. Mae'n nodi enw byr y Ddeddf. Mae Rhan 5 yn cynnwys adrannau 76 i 93.

Adran 76 - Troseddau gan gyrff corfforedig

305. Mae'r adran hon yn darparu, pan gyflawnir trosedd yn y Ddeddf hon, neu mewn rheoliadau a wneir odano, gan gorff corfforedig, ac y profir bod y drosedd wedi ei chyflawni gyda chydsyniad neu ymoddefiad uwch-swyddog i'r corff, neu berson a oedd yn honni ei fod yn uwch-swyddog i'r corff, neu y gellir ei phriodoli i esgeulustod ar ei ran, y bydd y person hwnnw (yn ogystal â'r corff corfforedig) yn euog o drosedd ac y bydd yn agored i gael ei erlyn.

Adran 77 - Dwyn achos

306. Caiff yr Awdurdod a'r Cyfarwyddwr Erlyniadau Cyhoeddus ddwyn erlyniad mewn cysylltiad â throsedd yn y Ddeddf hon, neu mewn rheoliadau a wneir odani.

307. Gall trydydd partïon hefyd ddwyn erlyniad preifat mewn perthynas â throsedd yn y Ddeddf, neu mewn rheoliadau a wneir odani, ond mae angen cydsyniad y Cyfarwyddwr Erlyniadau Cyhoeddus i wneud hynny.

Adran 78 – Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol, darpariaeth drosiannol etc

308. Mae'r adran hon yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n gwneud darpariaeth ganlyniadol, darpariaeth atodol neu ddarpariaeth gysylltiedig, neu unrhyw ddarpariaeth drosiannol, darpariaeth ddarfodol neu ddarpariaeth arbed o dan yr amgylchiadau a nodir yn is-adran (1). Caiff rheoliadau o dan yr adran hon ddiwygio, addasu, diddymu neu ddirymu unrhyw ddeddfiad (gan gynnwys deddfiad a geir yn y Ddeddf hon).

Adran 79 – Rheoliadau o dan y Ddeddf hon

309. Mae'r adran hon yn darparu bod pob pŵer yn y Ddeddf i wneud rheoliadau yn arferadwy drwy offeryn statudol.

310. Mae is-adrannau (3), (4) a (5) yn darparu bod offeryn statudol sy'n cynnwys rheoliadau a wneir o dan y darpariaethau a ganlyn o'r Ddeddf i'w wneud o dan y weithdrefn gadarnhaol (h.y. rhaid gosod drafft o'r offeryn gerbron Senedd Cymru a'i gymeradwyo ganddi drwy benderfyniad):

(a) adran 10(5) (newid yr isafswm o arolygiadau neu gyfnod arolygiadau ar gyfer tomenni categori 1 neu domenni categori 2);
(b) adran 20(4), adran 22(4) neu adran 29(3) (newid y cyfnod byrraf a ganiateir ar gyfer cyflwyno sylwadau i'r Awdurdod);
(c) adran 40 (gweithdrefn etc. ar gyfer apelau o dan Bennod 1 o Ran 3);
(d) adran 43 (gweithdrefn etc. ar gyfer hawliadau am ad-dalu treuliau perchnogion o dan Bennod 1 o Ran 3);
(e) adran 58 (newid i ystyr "awdurdod cyhoeddus perthnasol" yn Rhan 4);
(f) adran 85 (cymhwyso'r Ddeddf i dir y mae'r Awdurdod yn berchen arno);
(g) adran 86 (newid i ystyr "tomen nas defnyddir");
(h) paragraff 2(4) o Atodlen 1 (newid i nifer aelodau'r Awdurdod);
(i) paragraff 19(11) o Atodlen 1 (newid i'r cyfnod y mae cynllun corfforaethol yr Awdurdod yn ymwneud ag ef);
(j) adran 78 (pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol, darpariaeth drosiannol etc.) - pan fo'r rheoliadau'n addasu unrhyw ddeddfwriaeth sylfaenol. Diffinnir "deddfwriaeth sylfaenol" yn is-adran (7).

311. Mae is-adran (6) yn darparu bod offerynnau statudol sy'n cynnwys rheoliadau a wneir o dan unrhyw bŵer arall yn y Ddeddf yn ddarostyngedig i'r weithdrefn negyddol.

Adran 80 – Darpariaeth gyffredinol ynghylch rhoi hysbysiadau etc.

312. Mae'r adran hon yn cynnwys darpariaeth ynghylch sut y mae hysbysiadau neu ddogfennau eraill i'w rhoi.

313. Mae is-adran (8) yn darparu nad yw'r adran hon yn gymwys mewn perthynas â'r Goron. Yn hytrach, gweler adran 82.

Adran 81 – Darpariaeth ychwanegol ynghylch rhoi hysbysiadau etc. i bersonau sy'n meddiannu tir neu sydd â buddiant mewn tir

314. Mae'r adran hon yn gymwys, yn ogystal ag adran 80, pan fo gofyniad i roi hysbysiad neu ddogfen arall i berson a chanddo ystad neu fuddiant mewn tir neu i rywun sy'n meddiannu tir. Mae'n darparu dulliau ychwanegol o roi hysbysiad priodol i'r personau hyn. Gellir dibynnu ar y rhain pan na ellir dod o hyd i enw neu gyfeiriad person er bod ymholiadau rhesymol wedi eu gwneud.

315. Mae is-adran (6) yn darparu nad yw'r adran hon yn gymwys i'r Goron. Mae adran 82 yn gwneud darpariaeth mewn perthynas â hysbysiadau etc. y mae rhaid eu rhoi i'r Goron.

Adran 82 – Rhoi hysbysiadau etc. i'r Goron

316. Mae'r adran hon yn darparu, pan fo hysbysiad neu ddogfen arall i'w rhoi i'r Goron, fod rhaid ei roi neu ei rhoi i awdurdod priodol y Goron. Diffinnir "awdurdod priodol y Goron" yn adran 89(6).

Adran 83 – Codi arian mewn achosion penodol i gwrdd â gwariant

317. Mae'r adran hon yn gwneud darpariaeth fel bod talu "gwariant perthnasol" wedi ei gynnwys fel diben awdurdodedig ar gyfer cymhwyso arian o dan adrannau 71 a 73 o Ddeddf Tir Setledig 1925, adran 25 o Ddeddf Dugiaeth Caerhirfryn 1817 ac adran 8 o Ddeddf Rheoli Ddugiaeth Cernyw 1863.

318. Mae is-adran (2) yn diffinio'r term "gwariant perthnasol".

Adran 84 — Tir Eglwys Loegr

319. Mae'r adran hon yn gwneud darpariaeth sy'n berthnasol i'r ffordd y mae'r Ddeddf yn gymwys i dir sy'n eiddo i Eglwys Loegr ac yn adlewyrchu strwythur unigryw Eglwys Loegr. Mae nifer bach o esgobaethau Eglwys Loegr sydd â thir yng Nghymru.

320. Mae is-adran (5) yn diffinio termau a ddefnyddir yn yr adran.

Adran 85 – Pŵer i addasu cymhwysiad y Ddeddf i dir yr Awdurdod

321. Mae'r adran hon yn rhoi i Weinidogion Cymru bŵer i wneud rheoliadau. Os bydd yr Awdurdod yn caffael ystad neu fuddiant mewn tir yn y dyfodol, mae'r ddarpariaeth hon yn galluogi Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, i addasu cymhwysiad y Ddeddf mewn perthynas â'r tir hwnnw.

Dehongli

Adran 86 - Ystyr "tomen" a "tomen nas defnyddir"

322. Mae'r adran hon yn diffinio "tomen" a "tomen nas defnyddir".

323. Mae'r ddau ddiffiniad yn cwmpasu tomenni glo a thomenni nad ydynt yn domenni glo. Gallai tomenni nad ydynt yn domenni glo (y ceir llawer ohonynt yng Nghymru) gynnwys, er enghraifft, domenni sy'n etifeddiaeth o fwyngloddio metel a chwarela mwynau hanesyddol yng Nghymru.

324. Mae is-adran (3) yn darparu bod tomenni sydd wedi eu lleoli "yn gyfan gwbl neu'n rhannol yng Nghymru" yn dod o fewn y diffiniad o "tomen nas defnyddir". Mae'r Ddeddf yn rhoi'r pŵer i'r Awdurdod i weithredu mewn cysylltiad â thomenni sy'n mynd ar draws y ffin, ac mae'r Awdurdod yn ddarostyngedig i ddyletswyddau mewn perthynas â thomenni sydd yng Nghymru yn unig yn ogystal â'r rheini sy'n rhannol yng Nghymru ac yn rhannol yn Lloegr (tomenni trawsffiniol). Esbonnir sut mae'r Ddeddf yn gymwys i domenni trawsffiniol ym mharagraff 301 uchod.

325. Mae is-adran (3) yn gosod tomenni sy'n ddarostyngedig i ddarpariaethau Rheoliadau Chwareli 1999 ("Rheoliadau 1999") neu Reoliadau Mwyngloddiau 2014 ("Rheoliadau 2014") y tu allan i gwmpas y Ddeddf. Effaith hyn yw nad yw'r Ddeddf yn gymwys i unrhyw domenni gweithredol sy'n gysylltiedig â mwyngloddiau neu chwareli gweithredol.

326. Os caiff Rheoliadau 1999 neu Reoliadau 2014 eu dirymu neu eu diwygio, mae is-adran (4) yn galluogi Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, i ddiwygio ystyr "tomen nas defnyddir". Mae'r pŵer hwn yn adlewyrchu'r cysylltiad rhwng y Ddeddf a'r ddeddfwriaeth sy'n llywodraethu tomenni gweithredol a'r angen i osgoi gorgyffwrdd.

327. Mae is-adran (5) yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n eu galluogi i nodi disgrifiadau penodol o domen a fyddai'n dod y tu allan i'r diffiniad o "domen nas defnyddir" naill ai'n gyfan gwbl neu at ddibenion y darpariaethau hynny yn y Ddeddf a bennir yn y rheoliadau. Gallai'r disgrifiadau gyfeirio at uchder, graddiant, cyfaint, arwynebedd tomen neu'r deunydd sy'n ffurfio'r domen, neu unrhyw gyfuniad o'r rhain.

328. Gallai rheoliadau o dan is-adran (5), er enghraifft, ddarparu nad yw'r Awdurdod o dan ddyletswydd i gyflawni ei swyddogaethau o dan Ran 2 o'r Ddeddf mewn perthynas â thomenni pan fo croniad neu ddyddodiad dibwys o wastraff.

329. Mae is-adran (6) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r personau hynny y maent yn ystyried eu bod yn briodol cyn gwneud rheoliadau o dan is-adran (5).

Adran 87 - Ystyr "bygythiad i les pobl"

330. Mae'r adran hon yn diffinio ystyr "bygythiad i les pobl". Mae "bygythiad i les pobl" yn gysyniad canolog yn y Ddeddf: mae adran 2(1) yn darparu bod rhaid i'r Awdurdod arfer ei swyddogaethau o dan y Ddeddf gyda golwg ar sicrhau nad yw tomenni nas defnyddir yn bygwth lles pobl oherwydd eu hansefydlogrwydd. Mae'r cysyniad yn codi drwy gydol y Ddeddf, gan gynnwys yn y darpariaethau sy'n ymwneud â dyletswydd yr Awdurdod i lunio a chadw cofrestr (adran 6), y meini prawf ar gyfer cofrestru tomen nas defnyddir (adran 7), categoreiddio tomenni nas defnyddir yn y gofrestr (adran 24), dyroddi hysbysiadau sy'n ei gwneud yn ofynnol i berchnogion ar dir gynnal gweithrediadau (adran 35) a phŵer yr Awdurdod i gynnal gweithrediadau ar dir ei hun (adran 44).

331. Darperir enghreifftiau o senarios lle gallai tomen nas defnyddir beri bygythiad i les pobl ym mharagraffau 24 - 27.

Adran 88 – Ystyr "perchennog"

332. Mae'r adran hon yn diffinio mai ystyr "perchennog", mewn perthynas ag unrhyw dir, yw'r person sy'n berchen ar y teitl rhydd-ddaliadol i'r tir neu sy'n dal tenantiaeth am gyfnod penodol sydd ag o leiaf blwyddyn ar ôl ac nad yw'n gyfnod morgais. Mae hyn yn golygu nad yw banciau a chymdeithasau adeiladu sy'n dal morgais ar ddarn o dir yn cael eu hystyried yn berchnogion at ddibenion y Ddeddf. Mae adran 88(b) yn darparu nad yw person sydd â buddiant refersiynol mewn tir na fydd ond yn cael ei wireddu pan ddaw tenantiaeth o'r fath i ben i gael ei ystyried yn berchennog at ddibenion y Ddeddf.

Adran 89 – Diffiniadau sy'n ymwneud â'r Goron

333. Mae'r adran hon yn diffinio termau penodol a ddefnyddir yn y Ddeddf sy'n ymwneud â'r Goron: "tir y Goron", "buddiant y Goron", "buddiant Dugiaeth", "buddiant preifat" ac "awdurdod priodol y Goron". Mae'n egluro bod "y Goron" i'w drin fel pe bai'n cynnwys Comisiwn y Senedd.

Adran 90 – Dehongli cyffredinol

334. Mae'r adran hon yn diffinio "y llys" a "gweithrediadau".

Adran 91 - Mynegai o dermau wedi eu diffinio

335. Mae'r adran hon yn darparu mynegai o'r termau sydd wedi eu diffinio neu eu hesbonio fel arall yn y Ddeddf.

Adran 92 - Dod i rym

336. Mae'r adran hon yn gwneud darpariaeth ynghylch pa bryd y mae darpariaethau'r Ddeddf yn dod i rym.

337. Mae is-adran (1) yn darparu y daw Rhan 5 i rym drannoeth y diwrnod y caiff y Bil hwn y Cydsyniad Brenhinol.

338. Mae is-adran (2) yn darparu y bydd adrannau 1, 2 a 5 ac Atodlen 1 yn dod i rym ar 1 Ebrill 2027.

339. Mae is-adran (3) yn darparu y daw darpariaethau eraill y Ddeddf hon i rym ar ddiwrnod a bennir gan Weinidogion Cymru mewn gorchymyn a wneir drwy offeryn statudol. Mae is-adran (4) yn galluogi gorchymyn o'r fath i wneud darpariaeth drosiannol neu ddarpariaeth arbed.

Adran 93 – Enw byr

340. Mae adran 93 yn nodi enw byr y Ddeddf, y gellir ei ddefnyddio wrth enwi'r Ddeddf ac wrth gyfeirio ati. Caniateir defnyddio naill ai enw Cymraeg neu enw Saesneg y Ddeddf, gan gynnwys fel cyfeiriad mewn deddfiadau eraill.

COFNOD Y TRAFODION YN Y SENEDD

341. Mae'r tabl a ganlyn yn nodi'r dyddiadau ar gyfer pob cyfnod o hynt y Ddeddf drwy'r Senedd. Gellir cael Cofnod y Trafodion a rhagor o wybodaeth am hynt y Ddeddf hon ar wefan y Senedd ar: Bil Tomenni Mwyngloddiau a Chwareli nas Defnyddir (Cymru)

Cyfnod	**Dyddiad**
Cyflwynwyd	9 Rhagfyr 2024
Cyfnod 1 – Dadl	29 Ebrill 2025
Cyfnod 2 Pwyllgor Craffu – ystyried y gwelliannau	4 Mehefin 2025
Cyfnod 3 Cyfarfod Llawn – ystyried y gwelliannau	8 Gorffennaf 2025
Cyfnod 4 – cymeradwywyd gan y Senedd	15 Gorffennaf 2025
Y Cydsyniad Brenhinol	11 Medi 2025